

Tijdschrift

153

Historische Vereniging Vlaardingen | augustus 2019

BankGiro
Loterij

open
MONUMENTENDAG

Keukens • Badkamers • Toiletten

tegelwerken

Dick Blenk

George Stephensonweg 21 f

3133 KJ Vlaardingen

010-4359093 / 06-20597239

Fisc-ad

Fiscale en administratieve dienstverlening

J.A. Janson

fiscaal adviseur

Plein 1940 nr 47
3135 PR Vlaardingen
tel: 010 435 92 67
fax: 08 4220 69 33
e-mail: info@fisc-ad.nl
www.fiscaaladviseurs.nl

Hier adverteren? info@hvv-vlaardingen.nl

Vlaardingen
anders bekeken

**Stadswandelingen,
rondleidingen en meer,
ook voor besloten groepen**

www.serviceteam-vlaardingen.nl
facebook.com/serviceteamvld

Westhavendomein

Vastgoed & VvE Beheer

Volledige ontzorging voor vastgoedeigenaars en VvE's

Westhavenplaats 40a • 3131 BT Vlaardingen • Tel.: 010-2477477 • E-mail: info@westhavendomein.nl

www.westhavendomein.nl

De Witte

GARANTIEMAKELAARS

Korte Hoogstraat 4a
3131 BK Vlaardingen
Tel. 010 - 434 38 44

Vlascom CV

Vlaardingse Assurantie Combinatie cv

Spoorstraat 2
NL - 3134 TA Vlaardingen

Website: www.vlascom.nl
e-mail: info@vlascom.nl
Tel +31(0) 10 248 04 85
Fax +31(0) 10 234 45 00

Advies op het gebied van:

Schadeverzekeringen
Watersportverzekeringen
Levensverzekeringen, Pensioenen
Financiële planning
Schadebegeleiding
Financiering, scheepshypotheke
Vermogensbeheer

Voor alle molenproducten en broodmixen gaat u naar Aeolus!

Kijk op www.aeolus.nl voor het
hele assortiment

Kortedijk 16
3134 HB
Vlaardingen
T : 010 434 61 31
E : info@aeolus.nl
I : www.aeolus.nl

De Historische Vereniging Vlaardingen heeft tot doel het bevorderen van:

- de belangstelling voor en de kennis van de stad Vlaardingen en haar bewoners;
- het behoud en het herstel van gebouwen en stedenbouwkundige structuren en landschappen;
- het behoud en het verzamelen van die gegevens die van belang zijn voor de geschiedenis van de stad.

De contributie bedraagt € 22,50 per jaar. Het bankrekeningnummer van de vereniging is NL44 INGB 0000 750 978. Leden krijgen jaarlijks het Historisch Jaarboek en 4x per jaar het verenigingsblad Tijd-Schrift.

Lidmaatschap

Het verenigingsjaar loopt gelijk met het kalenderjaar. Lid worden kan het gehele jaar door. Korting op de contributie bij lid worden in de loop van het jaar is niet mogelijk. Wel worden dat jaar reeds uitgegeven publicaties dan nagezonden.

Opzegging

Opzegging van het lidmaatschap dient schriftelijk bij de ledenadministratie te geschieden of via een email naar info@hvv-vlaardingen.nl. Een opzegging kan direct ingaan of aan het eind van het jaar. Restitutie van contributie wordt niet verleend. Leden die hun contributie niet voor of op 31 december hebben voldaan worden automatisch uit het ledenbestand verwijderd.

Het bestuur is als volgt samengesteld:

Dhr. T.H. Hartman, voorzitter
Dhr. J. van Elk, vice-voorzitter
Dhr. E. van Rongen, secretaris
Dhr. J. van der Vlies, penningmeester
Mw. M. van der Hoek, notuliste, lid
Dhr. M.M. Carree, lid

Contactadres HVV, ledenadministratie en redactieadres Tijd-Schrift:

Paul Henri Spaakring 22
3137 DJ Vlaardingen
Telefoon (010) 474 9416

Redactie Tijd-Schrift:

E. van Rongen, eindredacteur
K. Bloem
M.M. Carree
Mw. G. van der Weijden
F. Wittkamp

Verkoop losse publicaties:

Uitsluitend via e-mail:
info@hvv-vlaardingen.nl

Bijdragen aan de inhoud van Tijd-Schrift zijn van harte welkom. In verband met de geautomatiseerde verwerking van de teksten ontvangt de redactie deze graag per e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl t.a.v. de redactie.

ISSN 1380-2992

© Historische Vereniging Vlaardingen

Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Internet: www.hvv-vlaardingen.nl - www.begraafplaatsemaus.nl
E-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Productie: Stout Grafische Dienstverlening

Inhoud

Redactioneel

3

Thema en organisatie

Open Monumentendag 2019

Ron Hoekstra

4

Plaatsen van plezier in de archeologie

Rutger Terluin

7

Programma Flardinga viert!

*Wibo Broek, Kees Nieuwenhuijsen
en Frank Tomei*

11

Feesten in Vlaardingen

Ron Hoekstra

14

Kermis in Vlaardingen, veel gedoe...

Harm Jan Luth-Mulders

18

Stoomtabaksfabriek, koffiebranderij en theehandel 'De Zeeman'

Ron Hoekstra

23

Plezier in de tuinen

Marloes Veringa

26

Een nieuw historisch plein in Vlaardingen

Rutger Terluin

33

Boekbespreking

40

Ledenactiviteiten

41

Omslag: Klaar voor de start! Foto Ronde, collectie Stadsarchief Vlaardingen.

DFDS Seaways B.V.
Vulcanweg 20 (Port # 615)
3134 KL Vlaardingen
www.dfds.com

**PUUR NATUUR
BEHANDELINGEN**

**Lieneke
Terleth**

**SCHOONHEIDS-
SALON**

P.K. Drossaartstraat 55 ~ 3131PA Vlaardingen
Tel: 010 4342125 ~ www.lieneketerleth.nl
Facebook: Schoonheidssalon Lieneke Terleth

"De Vlaerdinger" Touringcarbedrijf

Rode Kruislaan 33
3135 WC Vlaardingen
Telefoon +31 (0)10 - 449 03 70
Mobiel +31 (0)6 - 53 79 10 23
E-mail info@devlaerdinger.nl

- Bloemwerken en arrangementen
- Goed gesorteerde snijbloemen
- Bloeiende- en bladplanten
- Bruidsboeketten en corsages
- Rouwwerken

Markgraafaan 135
3131 VL Vlaardingen
Tel: 010 43 43 704

JAC. VERKUIL

BLOEMSIERKUNST

STOUT

GRAFISCHE DIENSTVERLENING
Tel. 010 - 248 06 03 • www.stout.nu

Méer dan een drukkerij!

**DIJKSHOORN
EUROMOVERS**
EUROPEAN MOVER PARTNERSHIP

AL MEER DAN
50 JAAR
VERHUIZEN!

WWW.DIJKSHOORN.NL

TRAWLERWEG 8 3133 KS VLAARDINGEN TEL.: +31 (0)10-2480522

Plezier

Wat zou het leven saai zijn als we geen plezier zouden kunnen hebben. Om de eentonigheid van het dagelijks bestaan te doorbreken zoeken mensen als sinds mensenheugenis naar activiteiten die ze leuk vinden om te doen of te zien of horen. Brood en spelen waren in de Romeinse tijd belangrijke middelen om het volk onder controle te houden (althoewel die spelen dan wel weer ten koste gingen van medemensen, maar ja, andere tijden andere zeden). Meisjes van plezier zijn er ook al sinds vroege tijden (maar daar was het plezier waarschijnlijk vooral te vinden bij de klant). Onschuldiger vormen van vermaak waren en zijn er gelukkig ook, en de meeste mensen kunnen zich daarmee af en toe bezig houden. Deze tijd van het jaar is vakantie een belangrijke vorm van plezier. Voor de thuisblijvers waren (en zijn) zomerspelen en andere activiteiten een leuke manier om de zomer door te komen. En zo zijn er nog heel veel andere dingen te bedenken, en dat hebben de leden van het Open Monumentendagcomité dan ook gedaan. In dit extra dikke nummer van Tijdschrift vindt u een keur aan artikelen en verhalen waarin het thema 'plezier' van diverse kanten wordt belicht. En dan met name hoe dat in Vlaardingen ingevuld werd en wordt. Er zijn tijden geweest dat de toch wat zware christelijke gemeenschap van Vlaardingse vissers een negatief stempel drukte op de pleziertjes, bijvoorbeeld doordat de kermis verboden werd. Gelukkig liggen die tijden al weer ver achter ons en hebben we kermissen en het Haring en Bierfeest en andere activiteiten voor een ieder die zich

daar in wil dompelen. En nu dus de jaarlijks Open Monumentendag. Een meer serieuzer (?) plezier voor een ieder die geïnteresseerd is in de geschiedenis (ver en dichtbij) van de Haringstad. En daar moeten toch heel wat mensen bij zitten die geen lid zijn van de HVV. Dus je zou zeggen: een groot potentieel aan nieuwe leden. Lid zijn van de HVV levert ook plezier op, bijvoorbeeld door het lezen van onze mooie publicaties en het bijwonen van de lezingen. Maak dus eens iemand enthousiast, en lid. Veel plezier op OMD.

Eric van Rongen
Eindredacteur

Plezier in de 'Sahara'. Collectie Stadsarchief Vlaardingen.

Mededeling

U wordt verzocht vragen over uw lidmaatschap uitsluitend te richten tot de ledenadministratie (bij voorkeur via email info@hvv-vlaardingen.nl, of telefonisch 010-4749416, na 18.00 uur).

Thema en organisatie

Open Monumentendag 2019

Ron Hoekstra, lid comité OMD Vlaardingen

(Open) Monumentendagen worden in veel Europese landen gehouden. De Open Monumentendag (OMD) in Nederland is jaarlijks in het tweede weekend van september. Elk jaar wordt er op basis van Europese afspraken een thema gekozen. Vorig jaar was dat "Europa", in 2017 "Boeren, Burgers en Buitenlui" en in 2019 "Arts and Entertainment". Het Nederlandse projectteam van BankGiro Loterij Open Monumentendag heeft dit **thema voor Nederland** vertaald in "**Plekken van Plezier**". Dat is een uitdagende titel die wellicht associaties oproept met zogenoemde meisjes en huizen van plezier, maar ons cultuur-historisch erfgoed beslaat nog veel meer terreinen.

"Plekken van Plezier"

Het onderwerp voor OMD 2019 bestrijkt alle cultureel-historische plaatsen, gebouwen, objecten en activiteiten die mensen plezier geven of hebben gegeven. Het thema is uitgewerkt in vier sub-thema's: museale kunsten, podiumkunsten, sport en spel en horeca en recreatie.

Dat geeft mogelijkheden en uitdagingen om aandacht te geven aan plaatsen en vormen van vermaak verbonden aan een gebouw of plek. Het geeft de kans om iets te weten te komen over het ontstaan, de geschiedenis én het heden van het culturele plezier. Of gewoon leuke en interessante dingen organiseren.

Uitwerking voor Vlaardingen

Ons lokale OMD-comité heeft een oriëntatie uitgevoerd op basis van dit bijzondere thema voor Vlaardingen. Er is een planopzet gemaakt, die het inhoudelijk en organisatorisch kader voor de OMD in onze stad vormt en er zijn ideeën of voorstellen verzameld. Zo kwam het Fonds

BankGiro
Loterij

Schiedam Vlaardingen e.o. bijvoorbeeld al snel met het idee om zijn gebouw en tuin (Villa IJzermans aan de Schiedamseweg) open te stellen en een markt te organiseren. Ook het Projectteam Vlaardingen 1018 wilde in het OMD-weekend graag veel organiseren om het historische feit van de Slag bij Vlaardingen in 1018 (vorig jaar indrukwekkend gevierd) weer onder de aandacht te brengen. "De Slag is geslagen, we gaan door", met riddertoernooi,

markt, optocht, feest en veel meer. Dat past prima in het thema “Plekken van Plezier”. En zo zijn er nog meer initiatieven ontstaan en gestimuleerd.

Inhoudelijk kader OMD 2019

Bij plekken van plezier in Vlaardingen gaat het om het vermaak met een cultureel-historische achtergrond, met zo mogelijk een relatie met een gebouw (monument) of plek. Voorbeelden:

Vermaak: kermis, café's, poppenkast, jaarfeesten, optochten (Markt, Het Hof, Havenkades, Hoogstraat);

Voorstellingen/optredens: rederijkers en hun blazoenen, toneel, dans (stadhuis, Zaal Harmonie, Stadsgehoorzaal);

Muziek: fanfare, harmonie, koren, musical, orgel (Zaal Harmonie, Stadsgehoorzaal, andere feestzalen);

Trouwen: feestelijk ritueel (stadhuis, trouwzaal, oude hal);

Sport en spel: clubs en verenigingen, scouting, ridder-toernooi;

Schets van het programma

Locaties	Activiteiten
1. Stadhuis	Tentoonstelling rederijkersblazoenen (door Stadsarchief) en 'schoolblazoenen' van Klassendag 2019
2. Kerkheuvel / Markt	Middeleeuws Vlaardingen 1018
3. Grote Kerk	Vrijdagavond (buffet) en zaterdag activiteiten rond Vlaardingen 1018
4. Toren	Beklimming Toren o.l.v. het ServiceTeam (drie keer 's middags)
5. Museum Vlaardingen	Tentoonstellingen en rondleiding door architect Wijnand Houdijk
6. Stadskraan	Reconstructie op achterplein Museum (onder voorbehoud)
7. De Balder	Open (onder voorbehoud)
8. Hoogstraat	Open panden, o.a. De Zeeman, Het Tulpglas, IJssalon Melbalino
9. Stadsgehoorzaal	Open huis, rondleidingen, poppentheater Aap van Poot ('s middags)
10. Villa IJzermans	Open huis en markt van projecten van Fonds Schiedam Vlaardingen e.o. met foto-tentoonstelling (fotowedstrijd en uitslag)
11. Oranjepark/Het Hof	Feestterrein, riddertoernooi, middeleeuwse markt en optocht naar de Markt: Vlaardingen 1018
12. Streekmuseum Jan Anderson en depot	Open, tentoonstellingen
13. Watertoren	Open, terras, tentoonstelling en uitzicht
14. Molen Aeolus	Open: in bedrijf, rondleiding, producten
15. Archeologie	Bouwhistorisch en Archeologisch Depot gemeente Vlaardingen, Helinium
16. Archeologisch Erf	Open huis m.n. Rottahuis; demonstraties en muziek (zaterdag én zondag)
17. Trekkade 24	Ontmoetingsplek, boerderij, kinderspellen, <i>line dance</i>
18. Scouting Allart van Heemstede, Holy	Open huis bij de opkomsten ('s middags)

Andere activiteiten

Fotowedstijd	Plekken van Plezier
Klassendag	Vrijdag 13 september én een vrijdag in oktober
Promotie	Website www.openmonumentendag.nl/vlaardingen Website www.stichtingerfgoedvlaardingen.nl

N.B. De folder met het totale programma is bij dit Tijd-Schrift ingesloten.

Eten: ijs, pannenkoeken, Vlaardingse specialiteiten, buffet (centrum);

Kunst en cultuur: musea, ateliers;

Archeologie en geschiedenis: vondsten, fotodoeken, monumenten.

Organisatorisch kader OMD 2019

Het comité organiseert, coördineert, regisseert en zorgt voor publiciteit. De (ANBI-) Stichting Erfgoed Vlaardingen zorgt voor de begroting, de financiering en de vergunningen. Participanten kunnen binnen het OMD-kader zelfstandige activiteiten c.q. sub-projecten ontplooiën. Iedereen die op enigerlei wijze bij kan dragen aan het programma of een project is welkom als deelnemer. Het ServiceTeam Vlaardingen organiseert samen met anderen de Klassendag voor de bovenbouw van het primair onderwijs en zet zich vooraf en tijdens de OMD in als allround ondersteuning. De gemeente Vlaardingen faci-

liteert en ondersteunt met menskracht, vergaderruimte, afzettingen, plaatsing van doeken, publiciteit en subsidie. Ook het Fonds Schiedam Vlaardingen e.o. en het fonds Jan Anderson en Rita Boon dragen geldelijk bij.

De landelijk website www.openmonumentendag.nl/vlaardingen biedt een kaart met de locaties.

Door te klikken op een rondje krijg je de informatie van die plek. En daarna kan de website-bezoeker via “Bekijk alle activiteiten/locaties” naar alle andere informatie toe.

Tot slot: Het Vlaardingse comité OMD 2019 bestaande uit: John Ditiecher, Ted Hartman, Ron Hoekstra, Harm Jan Luth-Mulders, Nina Meulendijk en Marloes Veringa rekent op betrokkenheid en medewerking van velen om de OMD 2019 in Vlaardingen een succes te maken, zodat veel mensen kunnen deelnemen en genieten van een levendige Erfgoeddag.

Plaatsen van plezier in de archeologie

Rutger Terluin, archeoloog gemeente Vlaardingen

Graaft een archeoloog wel eens een plaats van plezier op? Goeie vraag, want hoe herken je die? Soms is het duidelijk. Maar dan moeten we wel buiten Vlaardingen zijn. In Zuid-Frankrijk bijvoorbeeld waar de plekken van plezier uit de Oudheid nog manifest aanwezig zijn. Romeinse theaters in Autun, Vienne, Orange, Nîmes, Arles, noem maar op. En amfitheaters, waar het vermaak een meer bloedig karakter had. Of anders de thermen. In deze badhuizen speelde het sociale leven van de Romeinse burgers zich af. Daar ontspanden ze, konden er eten en wat aan sport doen.

Romeins amfitheater in Nîmes, Frankrijk

In onze contreien zijn dit soort plekken schaarser. Theaters hebben we nog nergens gevonden, en enkel van Nijmegen weten we dat er een klein amfitheater lag. Badhuizen zijn er zeker meer geweest. In Utrecht, Nijmegen en Maastricht bijvoorbeeld en dichterbij huis, in Voorburg. Heerlen heeft een Thermenmuseum waar je de resten van een zeer groot badhuis nog altijd kunt bewonderen. En voor wie dat te ver vindt, een reconstructie ervan staat in het Archeon in Alphen aan den Rijn.

Dat archeologen deze plekken van vermaak uit de Romeinse Tijd herkennen heeft een simpele reden. De vorm ervan was altijd hetzelfde. Waar je ook kwam in het Romeinse Rijk, een badhuis, theater of amfitheater zag er hetzelfde uit. In Vlaardingen zijn we dergelijke bouwwerken nog niet tegengekomen. Maar wie weet, ooit.... Heel misschien is het fragment van een tubulus, gevonden bij de bouw van de Visbankflat in 1979, een eerste aanwijzing. Een tubulus is een verwarmingsbuis in de vorm van holle bakstenen die in de muren van gebouwen aangebracht werd. Je vindt ze in alle badhuizen terug.

Naar plekken van plezier is het dus een beetje raden voor de Vlaardingse archeoloog. Wat we hier vanaf de Steentijdboeren van de Vlaardingen-cultuur vooral tegenkomen zijn de huizen of boerderijen waarin men woonde. Kwam de bevolking daar ook bij elkaar om zich te vermaken, of ergens anders? De Romeinse schrijver Tacitus geeft ons een doorkijkje. Hij schrijft dat Claudius Civilis, leider van de Bataafse opstand tegen de Romeinen, met de stamleiders in een heilig woud bijeenkomt, onder het voorwendsel van een feestmaal. Niet bij hem thuis dus, maar op een plek ver (?) weg van de bewoonde wereld.

Dergelijke plekken zijn natuurlijk moeilijk op te sporen. Maar het houden van feestmalen, waarover Tacitus spreekt, brengt het bereiden van voedsel met zich mee. Dat doe je op een haard. En haardplaatsen hebben we in Vlaardingen te over. Met wat verbeelding zie je onze voorouders in hun boerderijen rond het haardvuur zitten. Ze drinken en keuvelen wat terwijl ze zich tegoed doen aan de ter plekke klaargemaakte maaltijd. Ze zullen zich daar best vermaakt hebben. En misschien maakten ze

Stapels borden van herberg De Visscher
(Collectie: Bouwhistorisch- en Archeologisch Depot gemeente Vlaardingen)

er na het eten nog wat muziek bij. Uit de Middeleeuwen hebben we in Vlaardingen hun fluiten en een mondharp teruggevonden. De haardplaats dus, als plek van plezier in het klein.

Eten en drinken zijn ook kenmerken van een andere plaats: de herberg. Daarvan zijn er enkele in Vlaardingen onderzocht. De bekendste plek zal het Waaigat aan de Markt zijn. Hier was tot voor kort nog de put te bewonderen waaruit veel archeologisch materiaal tevoorschijn gekomen is. Het was afval van herberg De Visscher dat tussen 1770 en 1790 weggegooid is. Uit de put kwamen meer dan 150 glazen tevoorschijn die zijn gebruikt voor het drinken van alcoholische dranken. De meerderheid van die glazen was bestemd voor wijnconsumptie. In tegenstelling tot het begin van de 18e eeuw, zoekt men op het einde ervan zijn alcoholisch vertier liever in wijn dan in bier.

Toch kwamen niet alle gasten van de herberg voor een alcoholische versnapering. Er zijn maar liefst 224 exemplaren koppen en schoteltjes uit de opgraving tevoorschijn gekomen, bestemd voor het drinken van koffie en thee.

Poppegoed, speelgoed uit alle tijden

En een respectabel aantal van 239 borden. Je kon er ook eten. Dergelijke aantallen eet- en drinkgerei wijzen op een plek waar grootschalig plezier gemaakt werd, al zal er zo nu en dan ook wel een robbertje gevochten zijn.

Herberg De Visscher was ook voor kinderen een plek van plezier. De boedelinventaris uit 1774 van de toenmalige eigenaar Hendrik van Zeegen, rept van "eenig poppegoed van de dogter in den baijer". Poppegoed betreft miniatuur-voorwerpen, potten en pannen in het klein. Uit de put van de herberg kwam ook poppegoed: enkele kommen en steelpannen en een lekschaal (plat vergiet). Mogelijk dat Hendriks dochter, Catharina van Zeegen, nog met dit poppegoed gespeeld heeft. Of misschien de kinderen van gasten die er een hapje kwamen eten. Dit werd in de baajerd¹ geserveerd, waar volgens de inventaris ook het poppegoed stond. Dit speelgoed is overigens van alle tijden. Zo zijn op bedrijventerrein Hoogstad twee miniatuurpotjes en een bordje uit de Romeinse Tijd teruggevonden.

Kinderen spelen echter overal, binnen en buiten. De straat was voor hen een plek van plezier. Hier zullen ze de

Plezier maken met tollen, speelschijven, knikkers en een...
houten speelgoedzwaard

(Collectie: Bouw- en Archeologisch Depot gemeente Vlaardingen)

tollen hebben geslagen die op verschillende plekken in Vlaardingen teruggevonden zijn, hebben ze geknikkerd en hun werpkoten gegooid. En riddertje gespeeld, als we tenminste in het houten voorwerp dat onder ons stadhuis aan de Markt is gevonden een speelgoedzwaardje herkennen.

In de winter verplaatste het vertier zich naar het ijs. Zowel jong en oud vermaakten zich daar. De allerkleinsten zaten in een prikslee die van de onderkaak van een paard gemaakt werd. De ouderen speelden er een spelletje kolf. En werd het donker dan konden ze thuis verder met een potje domino, dobbelen, of met een verder onbekend spelletje waarvoor ze schijven gebruikten. Speelschijven, zoals archeologen ze noemen, komen vaak uit de bodem tevoorschijn. We hebben ze uit de IJzertijd, Romeinse Tijd, Middeleeuwen en Nieuwe Tijd.

Psalter (detail), Anonieme miniaturist, circa 1320-1330, Gent (Uitsnede uit foto Bodleian Library, Oxford University MS Douce 5, fol. 001v.)

Prikslee uit Vlaardingen (Collectie Bouw- en Archeologisch Depot, gemeente Vlaardingen)

Uit het overzicht blijkt dat archeologen eerder de spullen terugvinden waar jong en oud zich vroeger mee vermaakten, dan dat ze specifieke plekken van plezier in Vlaardingen opgraven. Vermaak kon overal plaatsvinden, en de getuigen ervan vinden we dan ook overal terug. Het eindstation van al die vondsten is het Bouw- en Archeologisch Depot van de gemeente Vlaardingen. Dit is misschien dan ook wel de ultieme plaats van plezier voor een archeoloog.

Een bezoek brengen aan het depot? Elke donderdagmiddag van twaalf tot drie uur is het depot open voor publiek. Het depot is gevestigd op de tweede verdieping van het bibliotheekgebouw aan de Waalstraat.

Meer lezen over Herberg De Visscher? Pak het boek van Cora Laan uit 2003 erbij met de titel "Drank en Drinkgerei. Een archeologisch en cultuurhistorisch onderzoek naar de alledaagse drinkcultuur van de 18de-eeuwse Hollanders."

Foto's van de collectie? Deze zijn gemaakt door Ellen Groen (borden uit de herberg) en Peter Versluis, met dank aan Hilde van Wensveen voor het bijeenzoeken van de voorwerpen.

Voetnoot

¹ De baaijerd, of gelagkamer, van De Visscher was een meer besloten vertrek achter het voorhuis. Het voorhuis opende direct uit op de Markt. Cora Laan leidt uit de boedelinventarislijst af dat in het voorhuis de alcohol geschonken werd en in de baaijerd thee en koffie.

Programma **Flardinga viert!** op en rond Open Monumentendag

Wibo Broek, Kees Nieuwenhuijsen en Frank Tomeï, Organisatie Flardinga Viert!

Flardinga Viert!

Op 14 en 15 september komt de Vlaardingse geschiedenis weer tot leven tijdens het middeleeuwse evenement 'Flardinga Viert'. Niet onlogisch want na de gewonnen Slag Bij Vlaardingen kon Flardinga opbloeien en was er ruimte voor vertier en vermaak. In dat kader worden twee – met elkaar verweven – activiteiten georganiseerd in Vlaardingen: een Riddertoernooi in het Oranjepark en een middeleeuws feest in en om de Grote Kerk op de Markt. Deze evenementen sluiten naadloos aan op het thema van Open Monumentendag 'Plekken van Plezier' dat ook in het weekend van 14 en 15 september plaatsvindt. Kortom; beleef ook in 2019 de Vlaardingse geschiedenis!

Wat is er te doen?

Middeleeuws banket en bal

Zaterdag 14 september 17.00 – 24.00 uur, in en om de Grote Kerk Vlaardingen

Op zaterdag 14 september wordt de Grote Kerk omgetoverd tot de burcht van Dirk III en dan kunt u daar genieten van middeleeuwse muziek, ambachten en vooral van heerlijk middeleeuws eten en drinken. Aansluitend een groots middeleeuws bal, met optredens van middeleeuwse acts (muziek). Flardinga viert feest, danst en geniet van middeleeuwse cultuur. Wil je echt goed voor de dag komen op het bal? Volg dan de workshop middeleeuws dansen. Een middeleeuws outfit maakt de beleving compleet.

Beleef de burcht

Zaterdag 14 september 11.00 – 17.00 uur, in en om de Grote kerk Vlaardingen

Beleef het middeleeuwse leven in de burcht van Dirk III. Binnen de palissade van de burcht ervaart u hoe het leven was in het Flardinga van 1018. Middeleeuwse ambachten, muziek en opvoeringen voeren u terug in de tijd.

Flardinga bloemenstoet

Zaterdag 14 september 16.00 – 19.00 uur, Optocht van het Oranjepark naar de Grote Kerk.

We verzamelen op het toernooiveld in het Oranjepark en begeleiden de toernooiridders in een fleurige stoet naar de 'Ridderzaal' in de Grote Kerk waar de ridders gehuldigd zullen worden. Trek je middeleeuwse pak aan en neem je zelf geplante Zonnebloem mee.

Middeleeuws bal

Zaterdag 14 september 20.00 – 24.00 uur, Grote Kerk Vlaardingen

Een groots middeleeuws bal, met optredens van professionele middeleeuwse acts (muziek). Flardinga viert feest, danst en geniet van middeleeuwse cultuur. Wil je echt goed voor de dag komen op het bal? Volg dan de workshop middeleeuws dansen.

Flardinga riddertoernooi

Zaterdag 14 september en zondag 15 september 11.00 tot 17.00 uur

In het Oranjepark wordt door re-enactment en levende geschiedenis de tijd na de Slag bij Vlaardingen uitgebeeld, met het accent op het vertier en vermaak van de middeleeuwse adel. Er wordt een authentiek laat-dertiende-eeuws riddertoernooi opgevoerd waarin geoefende ruiters de hoofdrol spelen. Het is een steekspel zoals de

graaf van Holland dat georganiseerd zou hebben voor zijn relaties. Naast de toernooiarena kan men in een historisch tentenkamp het dagelijks leven uit de Middeleeuwen zien en beleven, met het gevolg van de graaf, marktlui en handwerkslieden.

Meedoen?

Om echt samen de geschiedenis te vieren, zijn er verschillende mogelijkheden om mee te doen:

-Workshop middeleeuwse sieraden maken

-Workshop middeleeuws dansen

-Workshops middeleeuwse kleding

Meer informatie op www.vlaardingen1018.nl

Vrijwilligers gezocht

Heb je een middeleeuws kostuum en wil je meehelpen tijdens het evenement, meld je dan aan via:

info@vlaardingen1018.nl

We kunnen ook altijd sterke mannen en vrouwen gebruiken voor de opbouw.

Foto's: Plaatwerk fotografen.

Feesten in Vlaardingen

Ron Hoekstra, lid comité OMD Vlaardingen

Als het thema van de OMD in 2019 “Plekken van Plezier” is, dan is het leuk om iets te weten te komen over plaatsen in Vlaardingen waar vroeger feest werd gevierd. Waar was dat, wat deed men en hoe werd er gefeest?

In het Stadsarchief lag een boekje klaar over “Feesten in Vlaardingen”. Dit is als bron gebruikt voor dit artikel. Het gaat om de feestbundel die ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de stichting Nationale Gedenkdagen Vlaardingen is uitgegeven in april 1986. Het is een verzameling van persoonlijke herinneringen van (toen) bekende Vlaardingers aan feestelijke evenementen die in de loop der jaren in onze stad plaatsvonden. De samenstel-

ling was in handen van Jan Anderson. De tekstverwerking was van Matthijs A. Struijs. De voorzitter van de stichting Wim van Pelt schreef het voorwoord.

Feesten, vieringen en herdenkingen hebben een aanleiding, een bedoeling en vaak een datum. In het verhaal hierna komen verschillende festiviteiten aan de orde, maar ook de wijze van beleving en de bijzondere details. Men feestte vroeger anders dan nu, al zal het in de kern om dezelfde beleving gaan: ontspanning en aandacht voor heugelijke feiten.

| Vlaggetjesdag (foto Stadsarchief Vlaardingen).

Toenmalig burgemeester Fred van Lier vroeg zich even af of Vlaardingers wel konden feesten gezien hun houding van “Doe maar gewoon, dan doe je al gek genoeg” en ook met het oog op hun relatie met de zee (die geeft en neemt) en de duurbetaalde vis. Het viel volgens hem mee, maar Vlaardingse feesten zijn vaak wel wat ingetogen.

Een bekend Vlaardings feest was er vroeger op de laatste zaterdag voordat de vissersschepen zee kozen: *Vlaggetjesdag*. Dat was een feest! Later is de Vlaggetjesdag vervangen door het Haring- en Bierfeest, dat daarna een tijdlang Loggerfestival werd genoemd en nu opnieuw weer Haring- en Bierfeest heet.

Nationale feestdagen als *Koninginnedag* en de *Vijfde Mei* zijn traditionele feestdagen, waarvan de organisatie in handen was en is van de Stichting Nationale Gedenkdagen. Notaris Anthony Knottenbelt merkte daarover in 1913 op: “Nationale feesten zijn nodig voor het bewaren van de eenheid onder een volk”.

Een eeuw geleden waren feesten vooral aanleiding om de gehele stad te versieren. Huizen en straten werden versierd met slingers en vetpotjes. (Vetpotjes zijn bakjes met olie met daarin een drijvende pit). De ingrediënten voor een feest waren eenvoudig: versiering, muziek, verlichting van de huizen, een optocht en vuurwerk tot besluit. Bijna elk huis werd versierd en de optocht had als doel alle versieringen te bekijken.

De festiviteiten in de eeuwen vóór 1900 waren vooral om gebeurtenissen rond de Oranjes te vieren. Enkele voorbeelden: de verovering van Groenlo in 1597 (met klokge-lui en brandende pektonnen); de meerderjarigheid van prins Willem V in 1766 (met illuminaties en ‘zinvolle deco-raties’, maar in verband met de brandstofschaarste en het brandgevaar alleen aan de benedenvertrekken en van 8 tot 12 uur ‘s avonds). Er werden vlaggen uitgehangen op

Koninginnedag: aubade in het Hof olv Kaatje Torn (foto Stadsarchief Vlaardingen).

een horizontale stok (zo hoort dat!) en vererende gedichten geplaatst.

Na de omwenteling van 1813 werd de 18de november als officiële herdenkingsdag van de herkegen onafhankelijkheid vastgesteld. De vlag ging uit op openbare gebouwen, molens en schepen. De klokken werden om 8, 11, 4 en 7 uur geluid. Er was een dank- en bidstond en 's avonds illuminatie. Deze herdenking vond vijf jaar lang plaats, met in 1816 een extra spijsuitdeling aan de armen. Dit laatste werd een vast onderdeel van de grote feesten in Vlaardingen.

In 1863, bij de 50-jarige herdenking van de bevrijding van de Fransen, was er een grote optocht van vissers, schippers van veerdiensten (in wit overhemd met oranje sjerp), ambachtslieden en landslieden. Er reden zeven mannen mee die de Slag bij Waterloo hadden meegemaakt. Ze werden op kosten van de gemeente onthaald op een deftig maal in 't Hofgebouw, een restant van de buitenplaats in Het Hof. Naar aanleiding van het feest in 1865 (50 jaar Slag bij Waterloo) ontstond het "Flardingveld" aan de Hoflaan/Hofsingel. Er stond een erenaald op een heuveltje. Voor het vuurwerk had een aantal inwoners

Draaimolen en gebakkraam aan de Bothastraat, bij Krugerstraat en de Steynstraat. Koninginnedag, 30 april 1962 (Collectie Stadsarchief Vlaardingen).

van Vlaardinger-Ambacht het initiatief genomen en geld opgehaald met een intekenlijst. Omdat "op de velden van Waterloo er zoveel kruid is verschoten, voor en tegen onze onafhankelijkheid, verheugen wij ons, het in 1865 te kunnen doen, ter viering van onze dankbare vreugde en van onzen onvergetelijken triumph!"

De 70e verjaardag van Koning Willem III werd aangegrepen om op 19 februari 1887 een uitgebreid feest te vieren met onder andere weer een ruime uitdeling onder de armen (650 gezinnen).

De geboorte van Wilhelmina op 30 augustus 1880 werd slechts gevierd met een parade van de schutterij, maar bij de inhuldiging van Wilhelmina in 1898 pakte men wel flink uit. Buurtcommissies plaatsten erepoorten, hingen guirlandes (slingers van dennengroen) en lampions op. Ook de schepen in de haven die nog even binnen waren gebleven om de bemanning mee te laten vieren, waren versierd. In dat jaar heeft de Nieuwe Haven haar officiële

naam Koningin Wilhelminahaven gekregen, maar nog steeds zijn er Vlaardingers die het de Nieuwe Haven noemen. Op de Oosthavenkade was elektrische verlichting aangebracht, wat bijzonder was voor die tijd. Ook werden er op vier plaatsen concerten gehouden, was er vuurwerk op de Maassluisdijk en vond op het Veerplein een zanguitvoering plaats. 's Middags was er nog een optocht van meer dan drie uur, met praalwagens en muziek en men eindigde met een huldebetoon aan reder J. Hoogendijk, waarschijnlijk als dank voor het binnenhouden van de schepen.

Het batig saldo van het feest in 1901 (bij het huwelijk van koningin Wilhelmina en prins Hendrik) werd besteed aan een blijvende herinnering aan de inhuldiging van koningin Wilhelmina, drie jaar eerder. Het batig saldo was in 1898 nog niet voldoende geweest om de Kroningslantarn annex fontein te bekostigen, maar zo kon deze in 1901 alsnog bij station Vlaardingen-centrum geplaatst en onthuld worden.

In 1913 was het eeuwfeest van de onafhankelijkheidsviering niet op 18 november (te koud) maar op 21 en 22 juli. Die datum was een tegenslag voor de vissers, maar zij kregen compensatie. Versieringen waren er als vanouds en nieuw op het programma was een gondelvaart in de Oude Haven. Aanvankelijk was men van plan om carroussels (draaimolens) te plaatsen, maar de bevolking vond dat deze "het nette van een feestviering verloren deden gaan". Discussies over feesten en herdenkingen zijn van alle tijden.

De feesten in de 20e eeuw betroffen ook vooral viering van gebeurtenissen met betrekking tot koninginnen en prinsessen. De bevrijdingsfeesten in 1945 zijn daarop een uitzondering. Die waren uiteraard erg sober, want er is nog weinig in die dagen. Er was slechts een vaandel- en vlaggenoptocht van alle verenigingen met tot slot een 'feestelijk tableau'.

Aparte vermelding verdient hier het feest in 1973. Bur-

gemeester Jan Heusdens had al in 1963 de eerste aanzet gegeven voor de voorbereidingen van de viering van 700 jaar stadsrechten van Vlaardingen op 14 mei 1973. In 1967 kwam er een voorstel van het college van B&W in prachtige zinnen, die het belang van de viering van dit jubileum illustreerden. Twee citaten: "...een aantal werken versneld tot stand te brengen, waarvan het huidige en het komende geslacht de vruchten kunnen plukken, opdat in 1973 de grondslag aanwezig is voor een verdere uitbouw van onze stad tot circa 150.00 inwoners" en "...daarnaast moeten overheid en burgerij eensgezind samenwerken om vorm te geven aan een aantal monumenten". Daarbij werd gedacht aan het creëren van een ruimte voor manifestaties van culturele en economische aard (de Oude Lijnbaan en het voormalige kantoor Hollandia), aan het scheppen van mogelijkheden tot verdere ontplooiing van het Museum voor de Nederlandse Zeevisserij, het stichten van een bos (Lickebaertbos) en natuurlijk aan de feestelijkheden in 1973 zelf. Prachtige beleidswoorden, gebaseerd op een toekomstvisie die toch uiteindelijk in een feest zouden uitmonden. Feestelijke activiteiten waren onder andere: nationale en internationale sportwedstrijden, congressen, tentoonstellingen, een musicalshow (Even Goeie Maatjes), een stertocht, optochten, toneel (als echo van de vroegere rederijersfeesten (landjuwelen) en een taptoe. Later bleek dat er zelfs een positief saldo overbleef.

Deze opsomming van feesten in Vlaardingen is natuurlijk lang niet compleet. In ieder geval ontbreekt het meest recente grote millenniumfeest: de Slag bij Vlaardingen (1018-2018). Een en ander wordt in 2019 ("De Slag is geslagen, en we gaan door!") feestelijk voortgezet in het weekend van de Open Monumentendag.

Feesten in Vlaardingen zijn er altijd geweest en zullen er altijd blijven. De manier waarop en de invulling blijken te veranderen, maar het zijn en blijven enerverende en ontspannende momenten in het leven van de stad en zijn bewoners.

Kermis in Vlaardingen, veel gedoe...¹

Harm Jan Luth-Mulders, stadsarchivaris en lid comité OMD Vlaardingen

Hoewel er vaak veel gedoe is geweest over de kermis, zal het toch bij velen herkend worden als 'plaats van plezier', zodat dit onderwerp heel goed past in dit OMD-thema-nummer van het Tijd-Schrift.

Kerkmis

Wie aan het woord en het fenomeen kermis denkt, zal zich vast verbazen, als ik vertel dat de oorspronkelijke benaming kerkmis is.

Als in de Middeleeuwen – dus vóór de Reformatie – de (hoofd)kerk van een stad of dorp werd ingewijd, dan ging dat met veel feestelijkheden gepaard, waarbij de opgedragen kerkelijke mis het hoogtepunt was. Die inwijding werd daarna ieder jaar op die datum in de kerk feestelijk herdacht en gevierd, waarbij de geestelijkheid uit de wijde omgeving aanwezig was en de bevolking absolutie (vergeving) kreeg van de in het voorbije jaar gepleegde zonden. Bijzonder was ook dat misdadigers die verbannen waren, gedurende de feestelijkheden toch in de stad of het dorp mochten komen. Ook schuldenaars mochten in die dagen niet op hun schuld worden aangesproken. Dat werd symbolisch aangegeven met roodgeverfde houten kruizen bij de toegangswegen. Zoals Jezus door Zijn kruisdood de zonden had weggenomen, zo gold de straf van de veroordeelde medeburgers ook tijdelijk niet. Bij het begin van het feest na de (kerk)mis werden de klokken geluid, het zogenoemde 'inluiden van de vrijheid van de markt' werd ingeluid, waarmee de aan de kerkmis verbonden jaarmarkt werd bedoeld. Al snel verdrong die jaarmarkt de ker(k)mis en op den duur veranderde het karakter van die jaarmarkt. Allerlei 'attracties' kregen de overhand en zo werd het een volksfeest dat door het volk

bemind, maar door de wereldlijke en vooral de kerkelijke overheden verfoeid werd, als zijnde moeilijk verenigbaar met de openbare orde en strijdig met de goede zeden.

Paardenmarkt/kermis

Ook Vlaardingen had eeuwenlang een acht dagen durende kermis met meteen daaraan voorafgaand een uit de 14e eeuw daterende, zeven dagen durende paardenmarkt. Dat gebeurde zo van 1468 tot 1669 jaarlijks eind juni, begin juli.

In 1669 werd besloten kermis en paardenmarkt voortaan samen te laten vallen. De kramen van de kermis stonden toen rond de Grote Kerk aan de Markt en de paardenmarkt was aan de Westhavenkade en de Westhavenplaats.

Ruim tweehonderd jaar later werd de kermis voor het merendeel op de Westhavenplaats gehouden, terwijl er rond de Grote Kerk alleen nog de koek- en galanteriekramen stonden. In 1890 werd de duur van paardenmarkt teruggebracht naar slechts één dag en wel op de laatste dag van de kermis.

Kermis in Vlaardingen, 1815-1870

In de 19e eeuw nam de omvang van de lokale overheidsarchieven (dan niet meer van de stad maar van de gemeente Vlaardingen) enorm toe. Dat betekent dat we na 1815 ook veel meer informatie hebben over het reilen en zeilen in Vlaardingen en dus ook over de kermis. In 1816 waren er op de Vlaardingse kermis twee marionettenspelen en in tenten – waarvan sommige met wel veertig zitplaatsen – werden wassen beelden en 'een sterke juf-frouw' vertoond. Maar ook in een huis of en schuur kon men zich vergapen aan 'een vet kind' en 'twee misvormde

Goochelaar/toneelspeler David Leendert Bamberg (1767-1869)²

mensen'. Verder waren er danspartijen, koorddansers en toneelvoorstellingen.

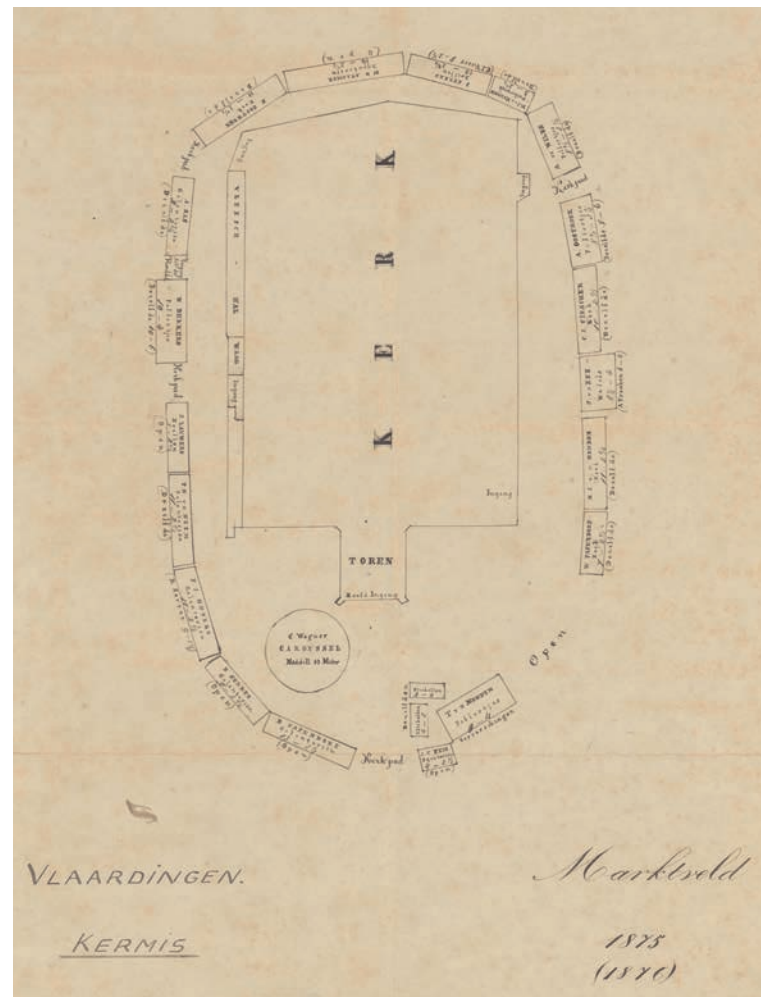
In 1824 en in 1839 maakten de Vlaardingers kennis met David Leendert Bamberg, een landelijk bekende goochelaar/toneelspeler die dankzij 'zijn mechanische hulpmiddelen' met veel succes het hele land doortrok. In een zaaltje met zestig zitplaatsen vertoonde hij voor liefst vijftig cent entreegeld zijn kunsten.

In 1828 waren er twee vertoningen van 'natuurlijke zeldzaamheden', 'een bokkenees' (?) en een meisje met een 'haaijvel', koekkramen, poffertjeskramen, haring- en viskarren, kramen met lappen stof, met koperen engeltjes, blikwerk, poppengoed, schoenen en muilen en allerlei 'galanterieën'.

Vaak waren er ook verlotingen met briefjes waar óf 'prijs', óf 'niet' op stond. In 1840 waren de te winnen prijzen

daarbij: een zilveren hoofdijs, een kniptas, een horloge-ketting, twee cachetten³ en een sleutel, een pinkring, een vingerhoed, een pepermuntdoosje en twaalf grote gekruide snipperkoeken. Zulke eenvoudige verlotingen waren toegestaan, mar verdere gokspelen waren verboden. Dat blijkt uit een B&W-besluit uit 1863 waarin gewaarschuwd wordt tegen 'horoskooptrekkers, planeetlezers, dobbelaars, rijfelaars⁴, draaiborden of diergelijke spelen tijdens den kermis.'

Plattegrond van de kermiskramen rond de Grote Kerk, met een draaimolen op de plek waar nu het Geuzenmonument staat, 1875 (Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

Uit de gemeentelijke administratie over 1870 blijkt dat de opbrengst van de kermis de gemeentekas (gebaseerd op een oppervlakte van 208 m²) fl. 135,50 opleverde. Er waren toen 37 standhouders: zuur, wafelen, poffertjes, oliebolletjes, parfumerieën en galanterieën en wel dertien koekkransen. En daarnaast nog negen 'vermaken', waaronder de nog jonge – later overbekende – toneelspeler Louis Bouwmeester (1842-1925).

Afschaffing, 1871-1904

In 1871 kon de kermis geen doorgang vinden vanwege de toen heersende cholera-epidemie, maar in januari 1872 bleek dat er al langer onderhuids weerstanden waren tegen de kermis en er klonken steeds vaker geluiden om deze af te schaffen.

Bij de gemeenteraad kwam een door 102 burgers ondertekend verzoekschrift binnen waarin gepleit werd voor onmiddellijke afschaffing. Het initiatief hiertoe was genomen door de hervormde predikant dr. Everardus Henricus van Leeuwen (1833-1913). Hij en zijn medestanders betoogden dat de kermis 'nutteloos en doelloos is, het zedelijk peil van het volk verlaagt en aanleiding geeft tot ruwe ongebondenheid en tot de onzinnigste opwindings van al wat grofzinnelijk is in den mensch en hem ongeschikt maakt tot waardeering van eenige edeler genieting dan die gelegen is in dronkenschap en woest getier.'

Veel volk op de been rond de Visbank aan de Westhavenkade op de kermis en paardenmarkt, tussen 1894 en 1902 (Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

Maar omdat acht van de tien raadsleden de kermis wilden handhaven, bleef alles voorsnog bij het oude. In 1876 en 1880 volgden opnieuw zulke schriftelijke pleidooien met nog meer handtekeningen van dominees, artsen, een paar raadsleden en 'gewoon godvrezend volk', maar zonder resultaat.

Andere raadsleden waren juist voor handhaving. Onder hen was pelmolenaar en heer van stand Adrianus Marinus van Dusseldorp (1820-1887) die opmerkte dat de goede klasse de kermis niet langer nodig had om genot te vinden, 'maar dat het behoud van de kermis voor de mindere stand, voor wie de gelegenheid tot ontspanning schaars is, zeer gewenst is.' En burgemeester Pieter Karel Drossaart (1812-1883) vond de argumenten van de indieners van de petitie maar hypocriet, omdat het het hele jaar door vaak erg onrustig in de stad was en dat men niet alle ellende op het conto van de kermis kon schrijven.

En zo meldden zich voor de kermis van juni 1880 maar liefst weer zeventig kermisexploitanten: naast de gebruikelijk lekkernij-kramen lezen we van de vertoning van een reus, van gedresseerde honden, optische instrumenten en zwemmende dames.

Toch bleven de protesten jarenlang aanhouden, niet alleen van diverse kerkenraden en verenigingsbesturen, maar ook van een aantal gemeenteraadsleden. Aan de andere kant ontving de gemeenteraad juist ook dringende verzoeken tot handhaving van de kermis, van – hoe kan het ook anders – de bond van kermis-vakgenoten en van de Vereeniging van Artiësten 'Hulp in Nood.' Steeds weer overleefde de kermis, soms ternauwernood, maar op 26 februari 1904 viel het dubbeltje dan toch op zijn andere kant: met: met acht tegen zes stemmen werd de Vlaardingse kermis afgeschaft.

Het bestuur van de pas opgerichte "Vereeniging tot veredeling van het volksvermaak 'Flardinga' " kreeg de ondankebare – zo niet onmogelijke opdracht – iets te bedenken dat de plaats van de kermis kon innemen. Verstokte kermisgangers konden daarna nog jaren terecht in de toen nog zelfstandige gemeente Vlaardinger-Ambacht, waar op een mini-kermisje overigens alleen nog een

draaimolen draaide. Maar op advies van de kerkenraden van vier protestantse kerkgenootschappen, werd ook daar in 1930 door de gemeenteraad besloten geen plaatsen voor kermisattracties meer beschikbaar te stellen.

Op 3 juni 1932 publiceerde de Nieuwe Vlaardingsche Courant een uitgebreide weemoedige terugblik op de dan dus al 28 jaar lang verboden Vlaardingse kermis, die ik hieronder grotendeels opneem, omdat ze – anders dan de officiële stukken – een uniek inkijkje geeft.

'Kermis voorheen en thans

Waar is de goeie, ouwe tijd gebleven dat we de laatste week van Juni elk jaar weer naar hartenlust ons plachten te verma-

ken, oud en jong, rijk en arm, alles gezellig door elkaar, met de onvolprezen geneugten die de kermis ons bood. [...]
Want hoe konden we genieten, wij die toen nog zorgeloze, overmoedige knapen en vroolijke meisjes waren; hoe konden we gespannen met tintelend ongeduld toezien en als 't mocht van den spullebaas met z'n potsierlijk opgedraaide snorren, een handje meehelpen, bij 't opzetten van de stoomdraaimolen bij den Dayer, of de wat minder glorieuze paardenmolen, maar met het toch o zoo gezellige pierement er in, bij de Vischbank.

Hoe heerlijk was het, dit bonte, fel-gekleurde met gouden krullen versierde kermis-rommelzootje langzaam in elkaar te zien groeien tot de feestelijke draaimolens, waarvan we weken vooruit al gedroomd hadden en die toch nooit onze verwachting teleurstelden. Want was het niet prachtig dit potsierlijk bontgeverfde wereldje op zichzelf, van hellenden paarden als briesend met fel-roode neusgaten, grijnzend aanspringende leeuwen, de met spiegelglas versierde rood pluche schuitjes en draaiende bakjes, waarin menig een zeeziek werd van 't geweldige schommelen en draaien. En dan de gebenedijde poffertjeskraam waarvan de geur alleen je al in een zalige kermisroes bracht en je popelend kinderhart deed zwellen en hameren van naderend geluk.

Op het Kerkhof rond de oude grijze kerk, als kuikens warm tegen de zorgende kloek gedrukt, stonden dan de kraampjes met alles, letterlijk alles wat je maar begeeren kon aan wafels en oliebolletjes, zuurstokken, kanjers van tooverballen, nougat

met schattige pluche-aapjes erbij in purperrood en valschgiftig groen, maar toch zoo zacht en snoezig dat je vinger-tjes niet moe werden, voorzichtig te streelen over het zijige kopje, waarin de twee zwarte kraaltjes als guitige oogjes je echt aankeken.

Het fijnst van alles was misschien nog wel al dat vreemde kermisvolk die met hun wagens, volgepropt met overvloedig kroost onder aan de Maassluische dijk stonden en waar we dan belangstellend nieuwsgierig, maar toch wel erg griezelig gingen kijken. En o, de vreemde bekoring die er uit ging van deze donkere kinderen met hun fluweelen oogen, waarin het verre Zuidelijke bloed nog na-gloeide. Als we dan soms het geluk hadden in een lange magere kerel, den kunstemaker te herkennen die de vorige avond in 't Hippodroom ons in ex-tase had gebracht door z'n handige toeren op 't losse paard, dan wezen we hem fluisterend onze vriendjes en we hadden meer eerbied en meer ontzag voor hem, dan voor de handig-ste politieke ruiter van heden, die toch werkelijk ook kunst-toeren moet verrichten, om recht in 't zadel te blijven.'

In de eerste helft van de 20e eeuw was er geen kermis in Vlaardingen, maar wel werd er af en toe een vergunning verstrekt voor een draaimolen. Op deze foto uit 1944 zien we er een aan de Gedempte Biersloot (Foto Jaap Sluimer; Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

Door de toenemende secularisatie, maar ook door veranderende inzichten van een aantal kerkenraden, werden in de loop der tijd steeds meer zaken getolereerd, die vroeger op veel weerstand hadden kunnen rekenen. Zo keerde ook de kermis in de jaren 50 weer terug in de haringstad.

Noten

¹ Mede gebaseerd op het onderzoeksmateriaal voor/en een Omroep-praatje (1988) van Matthijs A. Struijs (1939-2004) en op H.J. Luth e.a., Ach Lieve Tijd, dl. 7, 1000 jaar cultuur en vermaak (2002), pp 168-169.

² https://theaterencyclopedie.nl/wiki/David_Leendert_Bamberg#/media/File:Portret_van_David_Leendert_Bamberg_92133.jpg

³ Zegelstempels.

⁴ Dobbelaars

Stoomtabaksfabriek, koffie- branderij en theehandel 'De Zeeman'¹

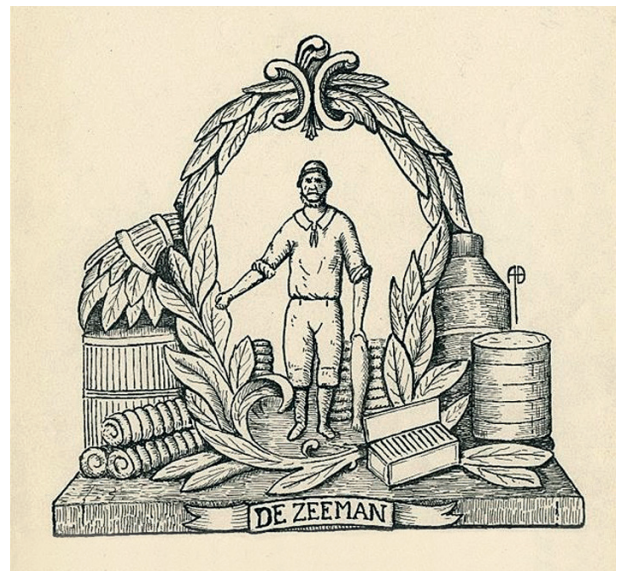
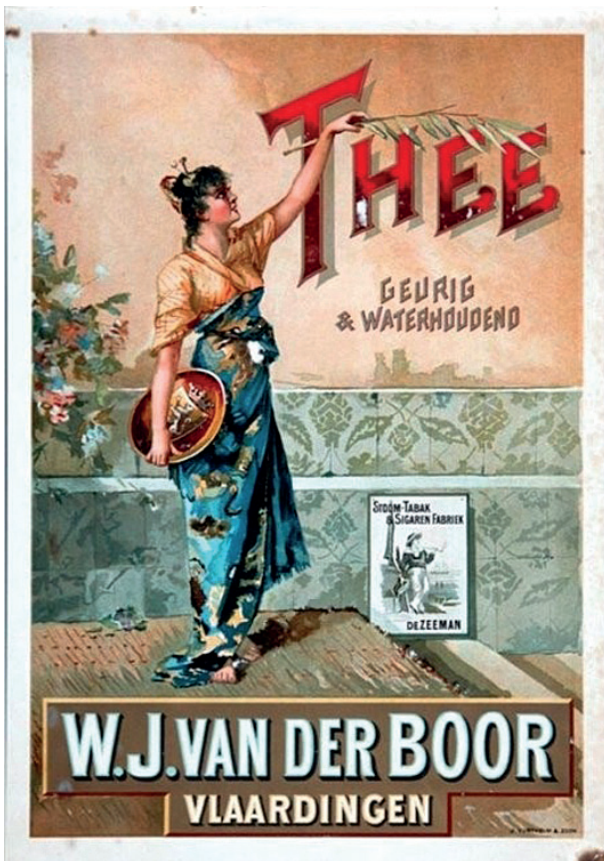
Ron Hoekstra, lid comité OMD Vlaardingen

Rond het einde van de 19e eeuw was 'De Zeeman' een groot bedrijf, met een grossierderij en een fabriek met tientallen personeelsleden. De geschiedenis van het bedrijf begint in 1821. Toen kocht de Delftse tabakskoper Maarten Johannes van der Boor (1800-1823) die in Maas-luis woonde, een huis met erf aan de westzijde van de

Hoogstraat in Vlaardingen. Deze zoon van de Delftse koopman Willem van der Boor, begon in april 1822 in Vlaardingen een winkel in tabak, snuif, koffie en thee. Het was van korte duur. In 1823 overleed hij al, pas 23 jaar oud.

Zijn oudere broer Willem Jacobus van der Boor (1796-1863) nam de zaak onmiddellijk over. De ondernemende Willem had aan zijn winkel klaarblijkelijk niet genoeg, want in 1835 ging hij in visserijzaken en kocht een pak-huis aan de oostzijde van de Hoogstraat. Het was inge-richt voor zoutopslag en had een boetzolder.

Het gevelschild 'De Hopende Zeeman' (tekening A.Bijl, bron: www.geschiedenisvanvlaardingen.nl)

Eind 1835 kocht hij zijn eerste schip, maar als reder ging het hem niet echt goed. De winkel, tabakskerverij en groothandel liepen wel goed en ook bezat hij grond in de Holiërhoekse en Zouteveense Polder en verhuurde hij huizen. Zo bezat hij onder andere een huis aan de Schiedamseweg en een aan de Dayer.

Toen hij in 1863 overleed, nam zijn schoonzoon (maar één van zijn twee dochters werd volwassen) Corstiaan Gerrit van Dusseldorp (1821-1874) alles over. Corstiaan en zijn broer Adrianus Marinus (1820-1887) exploiteerden de pelmolen aan de Galgkade en waren zo de eerste echte industriëlen van Vlaardingen. De firma W.J. van der Boor had in 1870 ruim twintig man in dienst. Na het overlijden van Corstiaan in 1874, nam zoon Willem Jacobus van Dusseldorp (1850-1920) de zaak met toen vijftien werknemers over en hij begon met het branden en malen van koffie. In 1888 werd de fabriek door een zware brand getroffen. Er

was niets meer van over dan het bekende gevelschild van de 'Hopende Zeeman'.

De zaak werd voortgezet in het tegenover liggende pakhuis en later werd een nieuw bedrijfspand gebouwd. In 1900 werd de firma omgezet naar *Stoomtabaksfabriek, Koffiebranderij en Theehandel De Zeeman A. van der Windt*. Omdat de firma W.J. van der Boor het niet meer redde, was deze verkocht aan Arij van der Windt (1864-1940). In 1904 betrok hij het pand, waar nu 'De Zeeman' in gevestigd is: Hoogstraat 205. Van der Windt had ook nog een drukke winkel aan de 2e Van Leyden Gaelstraat, hoek Aert van Nesstraat, een sigarenkiosk aan de Binnensingel, bij het Verploegh Chasséplein en een filiaal in Den Haag.

Joop en Mietjs Stigter met het oude gevelschild (foto: Vlaardingen24)

In 1933 werd de zaak opnieuw getroffen door brand, maar gelukkig niet zo heftig als in 1888. In de verslagen van de Kamer van Koophandel van 1934 komt de naam 'De Zeeman' niet meer voor. In 1936 verkocht Van der Windt zijn winkelbedrijf en kiosk aan Johannes van der Sar (1910-1995) en vertrok naar Leiden. Het eens zo grote bedrijf was geslonken en Van der Sar stond zelf in de winkel. De familie Poot bediende voor hem de kiosk aan de Binnensingel en het filiaal aan de Aert van Nesstraat.

Na de oorlog deed Van der Sar de kiosk en het filiaal van de hand en zo bleef alleen nog de winkel 'De Zeeman' over. Op 4 augustus 1975 verkocht hij, na veertig jaar, de winkel aan Joop en Mietje Stigter, die er hun historische winkeltje 'De Zeeman' runden. Zij ontdekten dat onder de stuc laag een fraaie, op de vlucht gebouwde, 17e-eeuwse gevel zat.

Onthulling van de nieuwe replica van het gevelschild door wethouder Bart de Leede (foto: Vlaardings Nieuws / Cees Groen)

Het bekende uithangbord 'De Hopende Zeeman' dat de brand van 1888 overleefde en later de gevel van Hoogstraat 205 sierde, is in 2017 door de eigenaars geschonken aan de gemeente Vlaardingen die het vakkundig heeft laten restaureren. Ondanks de goede zorgen van Joop en Mietje Stigter hadden weer en wind in al die jaren hun tol geëist. Op 17 december 2018 heeft de gemeente Vlaardingen daarvoor in de plaats een perfecte replica laten ophangen.

Noot

¹ Grotendeels gebaseerd op 'Het Vlaardingse bedrijf De Zeeman (1821-1979) door J.P. van de Voort in: *Historisch Jaarboek Vlaardingen*, 3 (1979), p. 111-134.

Plezier in de **tuinwijken**

Marloes Veringa, beleidsmedewerker monumenten en lid comité OMD Vlaardingen

Het thema 'Plekken van plezier' van Open Monumenten-dag 2019 geeft gelegenheid om een uitstapje te maken naar de buitenwijken van Vlaardingen. Vanaf de jaren '40 ontstond de noodzaak om steden groots uit te breiden. Er werden buiten de historische binnenstad groene wijken bedacht om in te wonen en zo ontstond een nieuw soort stedenbouw. Ir. Willem van Tijen (1894-1974) heeft de stadsuitbreiding van Vlaardingen begeleid. Vlaardingen was in Nederland een van de eerste steden met experimentele woningbouwplannen en deze zijn indertijd lovend ontvangen. In dit artikel wordt stil gestaan bij wat de zogenoemde tuinwijken tot Plekken van plezier maakten en waarom Vlaardingen nog steeds trots mag zijn op deze ontwikkeling van de stad.

Waarom Vlaardingen?

Volgens Van Tijen kon de stedenbouw van Nederland zich juist in Vlaardingen ontwikkelen vanwege de grote groei van de olie-industrie nabij Vlaardingen, een krachtige en uiteenlopende eigen industrie, de ligging nabij Rotterdam, beschikbare ruimte, een overzichtelijke omvang van het gemeenteapparaat, een enthousiast gemeentebestuur en een stimulerende burgerij.¹ De stedenbouwkundige aanpak in Vlaardingen werd gezien als experimenteel, omdat het een van de eerste steden was die een groot uitbreidingsplan ontwikkelde, in plaats van te werken met versnipperde opgaven. Voor grootschalige uitbreidingsplannen werd, ondanks grote twijfel over de haalbaarheid, nationaal de voorkeur uitgesproken, omdat het kosten zou verlagen, bouwverordeningen beter zouden kunnen worden gehandhaafd en bovenal, omdat diversiteit in woningtypes en architectuur kon worden nagestreefd. Dat laatste was mogelijk omdat woonvormen met een grote opbrengst minder rendabele konden com-

penseren en meerdere architecten binnen het plan de vrijheid kregen om hun plannen vorm te geven.² Vooraf aan deze stedenbouwkundige opdracht werden vragen neergelegd: Hoe zal de bevolkingsdichtheid zich ontwikkelen? Welke voorzieningen horen daarbij? Welke werkgelegenheid kan de stad bieden?³ Er werd voorspeld dat havenactiviteiten en -industrie zouden groeien en activiteiten in landbouw en visserij zouden afnemen en dat Vlaardingen in 1965 23.000 meer inwoners zou kennen. (Het aantal inwoners van Vlaardingen zou inderdaad zelfs groeien van 41.000 in 1945 via 46.000 in 1950 naar 73.000 in 1965)⁴. De gemeente sprak haar wens uit voor een duidelijke wijkstructuur in de te realiseren uitbreiding.⁵

Het uitbreidingsplan op hoofdlijnen

Architectenbureau Van Tijen en Maaskant publiceerde in 1950 het plan 'Vlaardingen op en over de scheidslijn', gebaseerd op de door hen ontwikkelde vooroorlogse stadsuitbreidingsplannen uit 1943 en 1942/46.⁶ Hierin staan een sanering van de binnenstad, uitbreiding van de industrie aan de haven, voltooiing van de Indische Buurt conform het bestaande stratenplan, uitbreiding van de voormalige gemeente Vlaardinger-Ambacht (Babberspolder). Een en ander gerangschikt volgens een nieuwe onderligger en een uitbreiding buiten de nieuw aan te leggen ringbaan van drie wijken: Westwijk en later nog een Noordwest- en een Noordoostwijk.

De Babberspolder werd ontworpen als een waaierstuctuur met boven elkaar liggende buurten, onderscheiden door groenstructuren voor scholen en kerken. Van Tijen trad hierbij op als uitvoerend stedenbouwkundige. Voor de uitvoering van het plan van de Westwijk werden, met Ir. A. Komter, die door het Rijk was aangewezen als supervisor, twee groepen gevormd. Een groep jonge

Vlaardingse architecten (Geluk, Nuijt, Van Pelt, Pol, Roose en De Vos) onder leiding van Ir. W. Wissing en een groep met meer ervaren architecten (Van den Broek, Den But- ter, Groosma en Steensma) onder leiding van Van Tijen. De eerste groep ontwierp 'Lage Weide', de tweede 'Oud Wetering'. Bij de buurt 'Hoogkamer' werd, naar aanlei- ding van een sociaal onderzoek, door Van Tijen zelf af- geweken van de vaste wooneenheden die hij hanteerde. Bewoners bleken deze niet als 'een geborgde woonplek te ervaren, maar als een toevalligheid'. In 1956 werden de laatste plannen voor de nieuwe wijken Holy en Broekpol- der vastgesteld, maar deze zijn veel later met veel wijzi- gingen in uitvoering gebracht.⁷ Het doel en de aanpak van de stadsuitbreiding om te groeien en daarvoor snel en kostenbesparend woonwijken te ontwikkelen waren duidelijk, maar lukte het ook om kwaliteit toe te voegen aan de stad?

Groen

Groen is een oneigenlijke speler in historische binnenste- den. In de tuinsteden was dit een nieuw kenmerk, die de plattegrond verdeelde en waardoor de verbinding met het buitengebied behouden bleef. Van Tijen zelf zei hier- over: 'Groen en wonen zijn niet meer elkanders vijanden,

Gymnastiekdemonstratie op het zuidelijke veld van de H.V.V. 'De Hollandiaan' in het park 't Nieuwelant, circa 1968 (Foto J.J. van der Leeden; Collectie Stadsarchief Vlaardin- gen)

maar doordringen elkander geheel. De heerschappij van de straatklinker en trottoirtegel is doorbroken. Groen en bodem zijn wederom van allen.⁸ In hun plan benoem- den Van Tijen en Maaskant expliciet dat de rand van de Vlaardingse Vaart niet bebouwd diende te worden, om- dat dit het landschap zou aantasten.⁹ In het ontwerp Bab- berspolder waren zogenaamde 'wiggen' opgenomen: driehoekige groenstructuren die verbreedden richting de aansluiting op het landschap. In een gemaakt landschap werden een zigzaggende vijverpartij en sportvelden ge- realiseerd.

Feest!

Opvallend waren de omschrijvingen van de open ruimte en het gebruik ervan. Wethouder Teun de Bruijn stelde: 'Vlaardinger-Ambacht (hiermee bedoelde hij Babbers- polder) ontwikkelt zich tot De Jordaan van Vlaardingen. Niets is mij liever. Groen en bodem zijn daarbij geen be- letsel, integendeel! Op het gemeenschappelijke groen is

het bij mooi weer altijd feest.¹⁰ Deze omschrijving wordt versterkt door de woorden en foto's uit het eigen archief van Van Tijen. Zo heeft hij foto's bewaard van de tentenkampen in de wijk, waarbij hij toelicht: 'Op mooie dagen wemelt het tussen en om de woningblokken van spelende kinderen, van tenten en hutten, van ouderen en gezinnen op het gras.'¹¹ Ton Idsinga, mede-auteur van een biografie over Van Tijen, noemt Babberspolder de oogappel van Van Tijen.¹²

Moderne voorzieningen

De chef stadsuitbreiding van Vlaardingen, Maarten Bot, roemde het toepassen van hedendaagse wensen in een nieuw woonmilieu: 'Men werd gedwongen om aandacht te besteden aan de eisen van de groeiende stad, de veranderende leefgewoonten, de intensivering van het ver-

keer, de behoefte aan andere bouwwerken (kantoren, ateliers en dergelijke) en alle facetten van onze zich snel wijzigende maatschappelijke structuur.'¹³ Volgens Van Tijen zelf onderscheidde de ontwikkeling in Vlaardingen zich door het tempo en het peil waarop een plan in vijf jaar was gerealiseerd, met winkels, kerken, scholen, speelplaatsen en vooral met groen. 'Men ziet dat de vier functies van de moderne stad: werken, wonen, verkeer, ontspanning elk in zijn eigen vormen tot een levend en levenwekkend geheel gebonden zijn'.

Evenwicht

Het voornaamste spel dat gespeeld wordt bij de opbouw van nieuwe wijken is dat tussen bouwvolumes en leegtes, waartussen een harmonisch evenwicht gevormd dient te worden. Het stedelijk plan van Babberpolder werd ook door buitenstaanders positief ontvangen. Het werd gezien als een open spel met blokken waarin het groen erg goed tot zijn recht komt. R. Bijlstra, die zichzelf als

Wijk Babberspolder, jaren 60 (Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

zo'n buitenstaander omschreef, recenseerde: 'De relatie tussen deze buurten met de water- en groenrand is voortreffelijk door de 'wiggen' gedeeltelijk bebouwd of te bebouwen, waarvan helaas de architectuur in het algemeen niet geslaagd is.' De belangrijkste vraagstukken bij de wederopbouwplannen: verkeer, wonen, financiën en voorzieningen vond hij goed opgelost en die benoemde hij als 'de fraaiste oplossing, die tot nu toe in Nederland voor een woonwijk is gevonden.'¹⁵ Bijlstra doelde hierbij op de noordkant van Babberspolder, ten noorden van de Van Hogendorpstraat.

Hij noemde de ring van vijvers, groenstroken en sportvelden en de verkaveling van de ruimte en groenwerking

De Van Hogendorpstraat, met op de achtergrond de gereformeerde Emmaüskerk aan de Van Linden van den Heuvell-singel, 3 november 1964 (Foto Boer, Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

door gebruik van enkel laagbouw en etagebouw 'welhaast voorbeeldig'. Over de brede lanen was hij minder positief, want hij 'miste identiteit'. Volgens Bijlstra was het een wijk 'waarin iedereen zich waant in de stad van de toekomst te wandelen.'¹⁶

De Westwijk werd ontworpen met een vrijere opbouw, zonder haakse hoeken en met toevallige knikken. Nog steeds zijn de buurten daar omsloten door groen en centrale voorzieningen. Het plan was opgezet als een vlekkenplan zonder veel details. Dat was het gevolg van een conflict tussen Van Tijen en de bekende architect C. van Eesteren (1897-1988) over het stedenbouwkundig plan Geuzenveld in Amsterdam, waarbij Van Eesteren geen wijzigingen van Van Tijen duldde. Sindsdien pleitte Van Tijen voor de vrijheid van de architect in stedenbouwkundige plannen, wat overigens ook als een van de randvoorwaarden voor goede grootschalige stedenbouw werd gezien. Van Tijen benadrukte daarom ook dat het in Babberspolder

Opening van de openbare kleuterschool 'De Boterbloem' aan de Lorentzstraat in de Westwijk, 1 juni 1965 (Foto H.K. van Minnen; Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

der niet de bedoeling was dat zijn stedenbouwkundige verkaveling exact zou worden overgenomen door de architecten. Om deze theorie van vrijheid van de architect te onderstrepen, wijzigde hij zelf in de Westwijk meteen zijn eigen stedenbouwkundige verkaveling.¹⁷ Waar Van Eesteren geroemd wordt om zijn soberheid en rechte lijnenspel, wordt Van Tijen dat juist door de knikken in het lijnenspel en de intimiteit van zijn ontwerpen.

Wooncomfort

Hoewel het stedenbouwkundig plan van Babberspolder dus geroemd wordt, bleek ook dat er wat minder aandacht was gegeven aan het wooncomfort van de woningen: ze voldeden aan de eisen, maar waren 'krap'. In hun teksten verbloemden Van Tijen en anderen dit door nadruk te leggen op de kwaliteit van het plan, waarin met name het buurt- en wijkleven tot ontwikkeling kon komen. Van Tijen zelf legde nadruk op nieuwe vernuf-

ten in de bouw. Hij noemde de nieuwe woningen solider, brandvrij en geluidwerender. Daarnaast stond hij stil bij de kwaliteitsverbetering in indeling, uitrusting en afwerking en ontwikkeling van fabriekskasten, keukens, wasbakken, lavets en douches in de volkswoningbouw.¹⁸ Kokon Architectuur en Stedenbouw, sinds 1975 de voorzetting van het Bureau Van Tijen, Boom, Posno en Van Randen, ziet de ideeën van pionier Van Tijen over wonen als zijn grootste verdienste. Van Tijen zorgde in hun ogen voor verbetering van de woonomgeving, door aandacht te geven aan ruimte, bezonning en een ideale verkeerscirculatie. En verder: 'Zo heeft hij bijvoorbeeld hoogbouwflats voor alleenwonenden en andere kleine huishoudens ontworpen. Nadruk op de bewoners is zijn grootste nalatenschap'.¹⁹

Succesvol eindresultaat

Overheden en woningcoöperaties werden in de jaren 50 beschuldigd van een 'na ons de zondvloed'-mentaliteit, waardoor zij enkel oog zouden hebben voor kostenvermindering en vergroting van de woningvoorraad. Hierdoor zouden zij architecten beperken in hun bewe-

gingsvrijheid. W. Scheerens, secretaris van de Nationale Woningraad, de algemene bond voor woningbouwverenigingen, voerde de casus Vlaardingen aan om deze beschuldiging tegen te spreken: 'Het mag een uitstekend resultaat heten, dat dit voor het Vlaardingse plan, waarover ieder op grond van deze publicaties zijn mening mag hebben, het wèl mogelijk is gebleken.'²⁰ Met 'het' en 'dit' doelde hij op de beoogde wisselwerking tussen kostenvermindering, efficiency en kwaliteit. Scheerens uitte zich positief over het gemak waarmee in plan Vlaardingen een aantrekkelijke open verkaveling met combinatie van eengezinswoningen en woningen voor alleenstaanden is gerealiseerd, tussen brede lanen met voorzieningen en met brede speeltrottoirs. Hij constateerde in 1951 'dat Vlaardingen een nieuwe, frisse woonwijk rijker wordt, die tot in de lengte van jaren én om stedenbouwkundige kwaliteiten én om de waarde der woningen zeer gewild zal zijn'.²¹ Dat de (hogere) overheden de Westwijk ook als erg positief ervoeren, blijkt uit de snelle vaststellingen en doorloop van de plannen in vijf jaar en ook uit het feit dat het plan in 1957 naar de Internationale Bauausstellung in West-Berlijn werd gestuurd.²²

Blijvend enthousiasme?

Later heeft de buitenwijk jarenlang als 'slaapstad' bekendgestaan, omdat de tuinsteden niet bruisten zoals de binnenstad dat doet en omdat deze als te netjes en te geordend werden gezien.²³ Instituut Collectie Nederland, de overheidsinstelling die tot taak het beheer en behoud van roerend erfgoed in Nederland heeft, luidde hierover in 2008 dan ook de noodklok.²⁴ Sindsdien wordt er steeds meer nadruk gelegd op de Wederopbouwperiode. Dat gebeurt door publicaties, aanwijzingsrondes, tentoonstellingen of zelfs door speciale musea voor stadsuitbreidingen. De populariteit van naoorlogs design en het bouwen van hedendaagse opvolgers als Vinex-wijken, geven daar ook blijk van. In 2010 is in Amsterdam het Van Eesteren Museum geopend, met een museumpaviljoen, de tuinsteden als openluchtmuseum, een museumwoning en een platform voor stedelijke ontwikkeling in het gebied.²⁵ Toch is er veel sloopgevaar voor complexen uit

IJspret op de vijvers van het park 't Nieuwelant, 27 december 1964 (Foto H.K. van Minnen, Collectie Stadsarchief Vlaardingen)

deze periode, omdat deze – door hun op het oog niet altijd even verfijnde architectuur – bijna nooit in aanmerking komen voor een monumentenstatus. Dit is zeker het geval wanneer er in de loop der jaren aan gesleuteld is, waardoor de gaafheid is aangetast. Zo is bijvoorbeeld in juni 2019 de sloop aangekondigd van een gave portiekflat van de hand van Van Tijen in Nieuw-West te Amsterdam.²⁶ En – om dichterbij huis te blijven – in Vlaardingen wordt de laatste hand gelegd aan de sloop van de grijperlosbruggen (uit 1955 en 1958) aan de Vulcaanhaven.²⁷ Dit waren de enige naoorlogse objecten, die naast het Groen van Prinstererlyceum in aanmerking kwamen voor een rijksmonumentenstatus.

Kansen

In Vlaardingen is de grondslag gelegd voor een nieuw soort aanpak van stadsuitbreiding, waar internationaal als voorbeeld naar gekeken is. Inmiddels is er (in negatieve zin) veel veranderd en staat deze waardering op een laag pitje. Het is de bedoeling van dit artikel om – door het aanduiden van de buurten in de wederopbouwwijk als ‘Plekken van plezier’ – een actievere positieve waardering voor de Vlaardingse stedenbouwkundige plannen van destijds te realiseren. De bewijsvoering van de toenmalige wethouder en de gevierde architect zelf, zijn toonaangevend: ‘het succes zit hem in de spelende kinderen en het ervaren van rust tijdens een wandeling door de wijk’. De subtiel ontworpen blokken maken Van Tijen tot een meester van de ontspannen volkshuisvesting, waar Vlaardingen trots op mag zijn. Er zijn nog veel kansen te benutten om de nalatenschap van Van Tijen te borgen en te versterken. Van de manier waarop Amsterdam de nalatenschap van ‘zijn’ Van Eesteren koestert en bekend maakt, kan Vlaardingen leren.

Noten

¹ W. van Tijen, ‘Die les van Vlaardingen’, In: Forum 1957, jaargang 11, nummer 1, pp.376-386.

² W. Schreerens, ‘De vijf Experimentele Woningbouwplannen’, In: Forum 1952, jaargang 7, nummer 10, pp. 283-297.

³ Ten behoeve van het uitbreidingsplan in Vlaardingen zijn twee onderzoeksinstituten geraadpleegd. Het Nederlands

Economisch Instituut (NEI) onderzoekt bevolkingsontwikkeling en de hiermee samenhangende behoefte aan voorzieningen. Het Economisch Technisch Instituut (ETI) stelt een prognose voor de werkgelegenheid.

⁴ H.J. Luth-Mulders, *Inwonersaantallen Vlaardingen*, 1450-2018.

⁵ T. Idsinga en J. Schilt, Architect W. Van Tijen 1894-1974. ‘Ik ben een rationalist, maar er is meer op de wereld...’, 1987 ‘s Gravenhage.

⁶ W. van Tijen, Vlaardingen op en over de scheidingslijn. Toelichting op het plan voor de uitbreiding en sanering van de gemeente Vlaardingen, 1950.

⁷ Idsinga en Schilt 1987, zie noot 4.

⁸ Van Tijen 1957, zie noot 1.

⁹ Van Tijen 1950, zie noot 5.

¹⁰ T. de Bruijn, Laten wij verder gaan...!, pp. 360-362

¹¹ Van Tijen 1957, zie noot 1.

¹² Idsinga en Schilt 1987, zie noot 4.

¹³ M. Bot, ‘Sanering in de praktijk te Vlaardingen’, In: BOUW 1965, jaargang 20, nummer 9, pp. 227-280.

¹⁴ Van Tijen 1957, zie noot 1.

¹⁵ R. Bijlstra, ‘Opmerkingen van een buitenstaander’, In: Forum 1957, jaargang 11, nummer 1, pp. 363-375.

¹⁶ Bijlstra 1957, zie noot 14.

¹⁷ Idsinga en Schilt 1987, zie noot 4.

¹⁸ W. Van Tijen, ‘De architectuur van de volkswoning’, In: Socialisme en demografie, december 1953, jaargang 12, pp. 715-723.

¹⁹ www.kokon.nl (geraadpleegd, 29-06-2019).

²⁰ W. Scheerens, In: Woningbouwvereniging, maart 1951, jaargang 11, pp. 33-35.

²¹ Scheerens 1951, zie noot 20.

²² Idsinga en Schilt 1987, zie noot 4.

²³ Idsinga en Schilt 1987, zie noot 4.

²⁴ ‘Kunt u ze redden?’ In: NRC, 28-11-2008.

²⁵ Van Eesterenmuseum. <http://vaneesterenmuseum.nl/nl/home/#> (geraadpleegd, 29-6-2019).

²⁶ Van Tijen-woningen rijp voor sloop of van grote historische waarde?, in: Het Parool 5-6-2019.

²⁷ Bruggen zijn uiteindelijk niet aangewezen als rijks- of gemeentelijk monument, behoud van de kranen op locatie of na herplaatsing bleek niet haalbaar vanwege o.a. veiligheid en kosten.

Een nieuw **historisch plein** in Vlaardingen

Rutger Terluin, archeoloog gemeente Vlaardingen

Er gebeuren spannende dingen op de plek die voorheen het evenemententerrein werd genoemd. Dit stukje braakliggend land tussen de Hoflaan en de Oude Haven krijgt een nieuw uiterlijk. En hoe. Geïnspireerd door de geschiedenis vormt architectenbureau Van Roosmalen Van Gesselarchitecten e.p., het saaie parkeerterrein om tot een fijne plek om te verblijven. Een plek waar de eeuwenoude historie weer gevoeld kan worden. Aan de hand van slechts enkele fragmenten wordt hieronder in grote stappen door een lange geschiedenis gegaan.

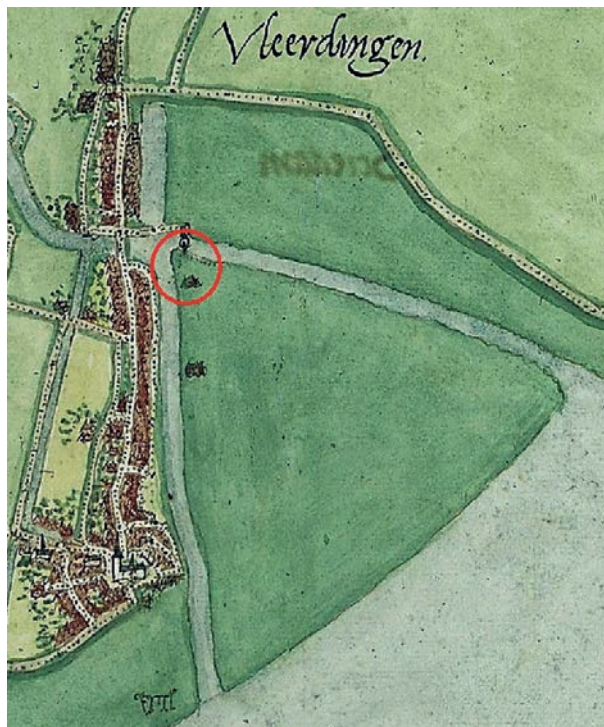
Locatie voormalige evenemententerrein

De Plek

Het plein komt in de noordelijke hoek van wat eens de Grote Buitenweide heette. Een gebied dat in de Late Middeleeuwen door opslibbing vanuit de Maas ontstaat en dan in gebruik genomen wordt. Het is een vruchtbaar 'eiland'. Een oude bron verhaalt van velden met rapen, kool, tarwe, gerst en ander wintergewas ingezaaid. Heel anders dan het natte veenweidegebied ten noorden en westen van Vlaardingen.

De Buitenweide als 'eiland'. Jacob van Deventer, circa 1562, detail. Collectie: © Biblioteca Nacional de España.

In de noordelijke hoek staat op de oudste kaarten van Vlaardingen een boerderijtje. En daar ligt ook de spuidam waarover je snel van en naar de stad komt. Ongeveer op dezelfde locatie, bij het Buizengat, ligt nu een kleine ophaalbrug. Met de toegang tot het 'eiland' is het een goede plek. Niet voor niets spannen de twee pachters van de Buitenweide eind 16e eeuw direct een proces tegen het Hoogheemraadschap van Delfland aan, als deze het waagt de dam met een hek voor rijdend verkeer en dieren af te sluiten.

Een van deze pachters is Adriaen Hendricksz. van der Doncke. Hij lijkt in 1602 eigenaar van de boerderij te zijn, of pacht deze van de stad. Opvallend, want het eigendom van de Buitenweide behoorde altijd toe aan de ambachtsheer van Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht. Ambachtsheer op dat moment is Karel, prins van Arenberg. Maar de 80-jarige oorlog woedt, en de prins is nu de vijand. Hij vecht immers in dienst van de Spaanse koning. Al zijn bezittingen zijn geconfisqueerd door de Staten-Generaal. Met het sluiten van het 12-jarig bestand krijgt Karel echter alles weer terug. Maar wellicht vertrouwt hij het zaakje niet helemaal, want snel doet hij het van de hand.

Koper is de schatrijke Amsterdamse specerijenhandelaar Pieter van Ruytenburch. Hij wordt de nieuwe ambachts-

De Buitenpartij. Ontspanning op een buitenplaats (Dirk Hals, 1627. Collectie: © Rijksmuseum Amsterdam)

heer. Pieter koopt ook de Buitenweide, bouwt er zijn buitenhuis - Het Hof - en legt daarbij boomgaarden en moestuinen aan. Het is een trend in die tijd. Veel rijke burgers hebben zo'n buiten. Als belegging, om de vieze stad van tijd tot tijd te ontvluchten, en om de status die zo'n bezit met zich meebrengt. Op zo'n plek kan een 17e-eeuwse heer zich ontspannen. Jacob Cats, eigenaar van de buitenplaats Sorgh-Vliet dicht erover:

Ik wil hier mijnen geest in vrijheid laten zweven,
En laat, al die het lust, bij vorst of prinszen leven;
Want die een hoge staat, of wichtig ambt bekleedt,
Is nimmer buiten zorg, en zelden buiten leed.
Ik neme deze plaats tot afkeer van de zorgen,
Om daar bevrijd te zijn, om daar te zijn verborgen.

Van Ruytenburch bouwt zijn Hof in de hoek bij de spuisluis. Hier heeft hij mooi zicht op de haven, de Delflandse sluizen en de stad aan de ene kant, en zijn groen aan de andere zijde. Minder blij is hij met het pad dat vanaf de spuisluis over de spuikade (Hogelaan) richting Schiedam loopt. Al dat verkeer zo vlak langs je Buitenplaats geeft maar overlast. Hij wil het afsluiten, maar krijgt hiervoor geen toestemming van de Vlaardingse vroedschap. Dit

lukt pas een halve eeuw later, als er inmiddels een nieuw pad vanaf de Oude-Havenbrug is aangelegd (ruwweg is dit de voorloper van de Schiedamseweg). Die brug is overigens een van de eerste zaken die de nieuwe ambachtsheer regelt. Nog voordat hij Het Hof bouwt, laat hij deze al aanleggen. Daarvandaan leidt een lange statige oprijlaan naar het buitenhuis: de (huidige) Hoflaan. Zó kun je gasten ontvangen.

Voor Pieters zoon Wilhem, die hem in 1627 als ambachtsheer opvolgt, lijkt dit alles nog niet genoeg. Wilhem hangt erg naar status. Hij laat zich door Rembrandt vol in het licht, en in zeer rijk uitgevoerd ornaat op de Nachtwacht afbeelden. En hij verschaft zichzelf op valse gronden een adellijke status. Het zal deze Wilhem zijn geweest die Het Hof nog meer allure gaf, door zijn vaders huis te vervangen door een veel voornamer herenhuis. Hij legt er siertuinen aan, ongetwijfeld naar de mode van die tijd, in Hollands classicistische stijl.

Waar op Het Hof rust en ontspanning heersen, is het aan de overzijde van de haven een drukkerе bedoeling. Hier liggen, zeker al vanaf het midden van de 16e eeuw, scheepswerven. De eerste ambachtsheer kijkt vanuit Het Hof bijna direct uit op de werf van Dammes Leendertsz. Cleywerff. Die staat bekend als de galeiwerf omdat het vermoedelijk daar was, dat Dammes in opdracht van de Staten van Holland de eerste Hollandse galei bouwde. Iets zuidelijker ziet de ambachtsheer de helling van Cors Jansz. van Noort liggen. Deze helling wordt door de stad Vlaardingен aangekocht om er later, in 1625, de eerste stadskraan neer te zetten

Nadien volgen meer werven. In totaal zijn er langs de Oude Haven, de Vlaardingse Vaart, en de Nieuwe Maas minimaal achttien scheepswerven geweest. Tot in de 19e eeuw werden de schepen nog van hout gemaakt. Het onderschrift onder de prent hiernaast maakt dit nog eens duidelijk: *“Om van ‘t oost na’t west, van’t zuyd na’t noord te koomen – vervaardigd met een schip van doorgesaagde boomen”*. Voor de schepen die in Vlaardingен gebouwd

worden, blijven die windstreken dicht bij huis. Het zijn vooral visserij- en binnenvaartschepen die hier van de helling lopen.

De 19e-eeuwse scheepsbouw kent twee grote veranderingen. Van zeilen naar stoomvoortstuwing, en van hout naar ijzer en staal. Maar met dit laatste lijkt ook de herrieoverlast toe te nemen. Al eind 19e eeuw wordt hierover door bewoners van de Havenstraat geklaagd, en in 1915 is dit geluid nog niet verstomd. Op 11 september van dat jaar verschijnt een ingezonden brief in de Nieuwe Vlaardingsche Courant betreffende twee scheepswerven in het midden van de gemeente: “Van ‘s morgens 6 tot ‘s avonds 9, 10 of 11 uur gaat daar een waarlijk helsch leven. (..) het in den vorm of naar model klinken is voor de bewoners in den omtrek dier werven gewoon onuitstaanbaar” Ze hebben het hier vermoedelijk over de huidplaten van schepen die met grote hamers in vorm geslagen worden.

Het bouwen van een schip, circa 1780-1785 (Collectie: © Rijksmuseum Amsterdam)

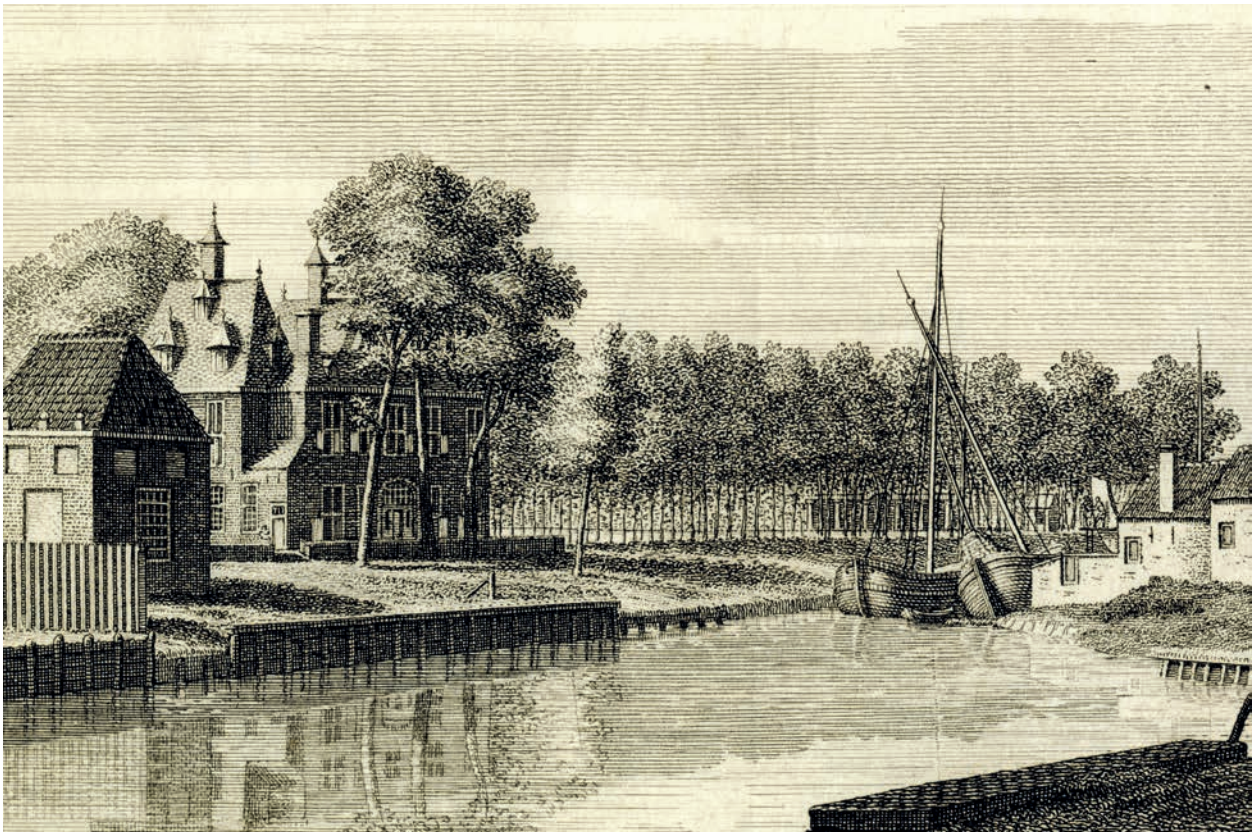
De brief gaat verder: "Ook in ons Hof, waar de Vlaardingers trotsch op zijn, kan men het bemerken: gij kunt de schoone en met zorg aangelegde bloemperken bewonderen, maar de gevederde zangers hoort ge niet. Die zijn reeds lang verhuisd naar stiller oorden." De groei van de industrie heeft zijn prijs.

Zover was het nog lang niet toen Het Hof met hoog bezoek werd vereerd. George I, koning van Engeland, komt er in 1717 langs. Hij is vanuit Utrecht over onze binnenwateren via Leiden en Delft op weg naar huis. In Vlaardingen wil hij overstappen op een groter jacht dat hem verder richting Engeland moet brengen. De wind staat echter ongunstig, en hij is gedwongen te wachten. De toenmalige ambachtsheer, Pieter van Leyden, zal hem uitgenodigd hebben om bij hem op Het Hof te overnachten, hetgeen geschiedt. Maar het werk van de koning gaat blijkbaar gewoon door. Vanuit Den Haag komen verschei-

dene hooggeplaatste heren, waaronder Prins Boris Kurakin, de ambassadeur van de Russische tsaar op bezoek.

Wat zou de koning daar gegeten kunnen hebben? Uit archeologisch onderzoek weten we dat er al vroeg vijgen en moerbeien op Het Hof waren. En er zijn oesters teruggevonden. Maar dit is nog niet alles. Uitgaven aan levensmiddelen enige tijd later¹ betreffen onder meer: suikergoed, citroenen, kreeften, vlees, boter, kapoenen², thee, koffie, sinaasappels en Franse appels. Samen met de groenten en vruchten uit de (moes)tuinen van Het Hof kan daar toch een aardig koningsmaal van samengesteld worden.

Zicht op Het Hof met een werf aan de overzijde van het water, detail van een gravure door J.C. Philips, 1748, naar aquarel van C. Pronk, 1743) (Collectie Stadsarchief Vlaardingen, PRVL0542)

Met de revolutietijd aan het eind van die eeuw breken andere tijden aan. Inmiddels is de achterkleinzoon van Pieter van Leyden, Diderik II van Leyden genaamd, ambachtsheer. Hij verrijkt in 1789/1790 Het Hof nog met een fors nieuw bijgebouw. Dit bestaat maar liefst uit een tuinhuis, koetshuis, stalling voor zes paarden, tuig- en koetsierskamer, mangelvertrek, biljartkamer en een tuinhuis. Maar een paar jaar later lezen we in een brief van zijn hand: "Uyt hetgeen, dat ons bijna twee jaaren, in verscheyde opsigte te Vlaardingen wedervaren is, zijn wij, voor 't vervolg, omtrent het behouden van der Heerlijkheid, Plaats en verdere goederen aldaar gelegen, nog geheel onbepaald". Hij weet niet of hij nog ambachtsheer wil blijven. Met de revolutie die dan gaande is, staan zijn ambtsheerlijke rechten op de tocht.

Tegelijkertijd blijft Het Hof in deze tijd zijn aantrekkingskracht behouden. Zo kan dominee J.P. Sprenger van Eyck in 1805 zijn geluk niet op als de ambachtsheer toestemt in zijn verzoek om in het tuinen van Het Hof te mogen wandelen. Dit was slechts aan enkele andere gegund. "Wij hopen, dat de wandeling aldaar in de vrije lucht den welstand van onze kindertjes mag bevoordelijk zijn, gelijk het voor ons eene uitspanning zal zijn wanneer wij daarvan vooral zomers avonds profiteren", schrijft hij in zijn dankbrief aan de ambachtsheer terug.

De vraag is echter of de ambachtsheer er nog vaak komt. In de jaren 1805, 1806 en 1807 blijkt hij in verschillende kranten de buitenplaats te huur aan te bieden. Ook zijn opvolger, Diderik Van Leyden Gael, verblijft 's zomers liever op zijn buitenplaats Abspoel nabij Oegstgeest. In 1830 komt er dan ook een einde aan ruim twee eeuwen aanwezigheid van de ambachtsheren op Het Hof. Diderik verkoopt "het vanouds genaamde Hof of de Buitenplaats, bestaande uit een groot heerenhuis, koepel, stalling en tuinhuis met derzelve erven, voorts lanen, paden, vijver, tuin, bosch en boomgaard met de bepotingen en beplantingen daarop staande" aan de stad Vlaardingen. Nog voor het eind van het jaar is het herenhuis verdwenen. Het grote bijgebouw blijft nog tientallen jaren staan tot-

dat dit in 1902 wijkt voor uitbreiding van de gasfabriek.

Waar de gebouwen van de buitenplaats verdwijnen, blijven de scheepswerven bestaan. Ook bij het Buizengat, langs de Kortedijk zijn ze inmiddels begonnen met de bouw van schepen. Meeliftend op de hoogtijdagen van de Vlaardingse visserij groeien de werven in aantal. Halverwege de 19e eeuw wil Pieter van Gijn een stuk grond aan de Hoflaan langs het Buizengat pachten, om er later een werf aan te leggen. In zijn verzoek aan de Raad van de stad voegt Pieter nog een schetskaartje toe "waaruit blijken kan, dat de wandelweg op de Hofkade geheel ongehinderd blijft", zo geeft hij aan. Volgens Struijs lag die weg in Vlaardingen nogal gevoelig, want men wilde die 'fraaie wandeling' graag behouden. Geen blokkades ditmaal.

| De Hoflaanwerf, circa 1920 (Collectie M.P. Zuydgeest)

De werf komt er niet direct. Pas in 1882 loopt de eerste logger daar van stapel. Honderden schepen worden hier op de helling gezet en gerepareerd. Het is ook op deze werf waar voor het laatst, we zijn dan in 1964, een Vlaardingse logger in het Buizengat op de helling staat. Het is de VL 89 "Jan en Ineke". De werven bij de Kortedijk en de Hoflaan zijn dan eigendom van of in gebruik bij de firma

A. de Jong N.V. Die staakt zijn activiteiten een paar jaar later, waarmee er een einde komt aan deze industrie rond het Buizengat.

Het nieuwe plein

De plek en omgeving kennen dus een eeuwenoude geschiedenis. Een geschiedenis gedomineerd door Het Hof. Een aantrekkelijke plek waar rust en ontspanning centraal stonden. Waar het goed toeven was. Lang onbereikbaar voor velen, en waar toe- en doorgang een bron van conflict was. Maar ook een plek waar je uitkeek op een bloeiende industrie voor Vlaardingen, de scheepswerven, al had je daarbij in de latere tijd wel oordopjes nodig. Maar ook dat werd verleden tijd, en tot recent kon je er enkel nog parkeren. De plek was verworpen tot een plaats zonder geschiedenis en relatie met de omgeving. Tenminste, zonder zichtbare geschiedenis. Dat is iets anders dan zonder geschiedenis.

Het Herenhuis wordt opgegraven (Collectie Bouwhistorisch- en Archeologisch Depot, gemeente Vlaardingen).

In de bodem liggen de resten van het grote herenhuis er nog wel degelijk. Dat deze bewaard zijn, is te danken aan het slooptestek van het Herenhuis uit 1830. Daarin is opgenomen dat de kelder met puin moet worden volgestort. In 2004 kwamen de resten bij archeologisch onderzoek weer tevoorschijn. Het beeld dat een ieder nog op het netvlies zal staan, is de kleurige plavuizenvloer die toen werd blootgelegd.

Wat resteert is nu gemeentelijk archeologisch monument.

Op de plaats waar het Herenhuis ondergronds ligt, is deze straks ook bovengronds weer zichtbaar. Op een ophoging om de archeologie te beschermen, komt het huis door middel van groene hagen en cortenstalen doorgangen terug. Je kunt er door verschillende kamers dwalen. En in de eetkamer met zijn allen lunchen aan de tafel waarop het verhaal van de plek nog eens wordt verbeeld. Uiteraard eet je daar, net als de eerste ambachtsheren hier, vijgen en moerbeien. Of een koningsmaal met oesters en kreeft.

Je hebt mooi zicht op de Oude Haven, de sluizen en de stad aan de ene kant, en het groen van park Het Hof aan de andere zijde. En je kijkt er uit over het plein waar een scheepshelling ligt. Een herinnering aan deze eens zo belangrijke industrie voor Vlaardingen. Maar ditmaal zonder de herrie die erbij hoorde. Zo ontstaat vanaf de Hoflaan weer zicht op het water en wordt het park ruimtelijk verbonden met de haven. Op het plein zelf staan banken waarop je even kunt ontspannen en tot rust kunt komen. En dan door, in welke richting dan ook. Want de tijd dat deze plek slechts voor de *happy few* was ligt lang achter ons.

Selectie van bronnen

Brugge, J.P. ter, Bijdragen van J.P. ter Brugge aan H.J. Luth (red), 2010: *De ambachtsheren van Vlaardingen en Vlaardinger-Ambacht*

Kruyff, L., z.j.: *Gemoedelijke maaltijden op de buitenplaats*, <https://geschiedenisvanzuidholland.nl/verhalen/gemoe->

delijke-maaltijden-op-de-buitenplaats

Sigal, M.C. *Uit Vlaardings verleden*, nummers 13, 30, 33 (Serie overdrukken van artikelen in de Vlaardingsche Courant verschenen)

Sigal, M.C., 1947: Diderik van Leyden Gael 1775-1846, in: *Leids Jaarboekje* 39

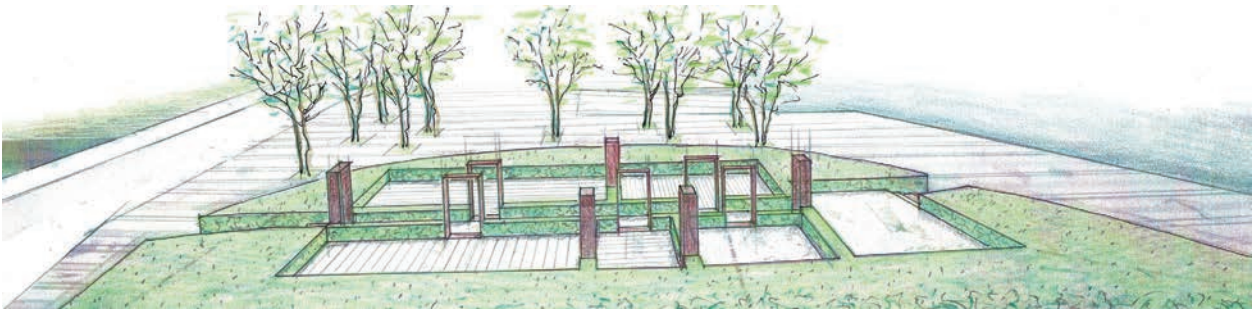
Struijs, M.A. e.a., 1997: *Om een bevaeren schip te maecken. Geschiedenis van de Vlaardingse scheepswerven*

Van Loon, C., M.P. Defilet en J.P. Ter Brugge, 2007: *VLAk-verslag 26. Het Hof 02.023, Hoflaan 02.024*

Noten

¹ Ik dank Jeroen ter Brugge voor het beschikbaar stellen van zijn transcriptie van enkele rekeningen uit het bezit van het gemeentearchief van Leiden, die zijn opgemaakt na het overlijden van Pieter Van Leyden in 1736, en waaruit ik vrijelijk mocht putten. Van Jeroens hand staat een artikel over de ambachtsheren op stapel, dat in 2020 in het Jaarboek van de Historische Vereniging Vlaardingen zal verschijnen.

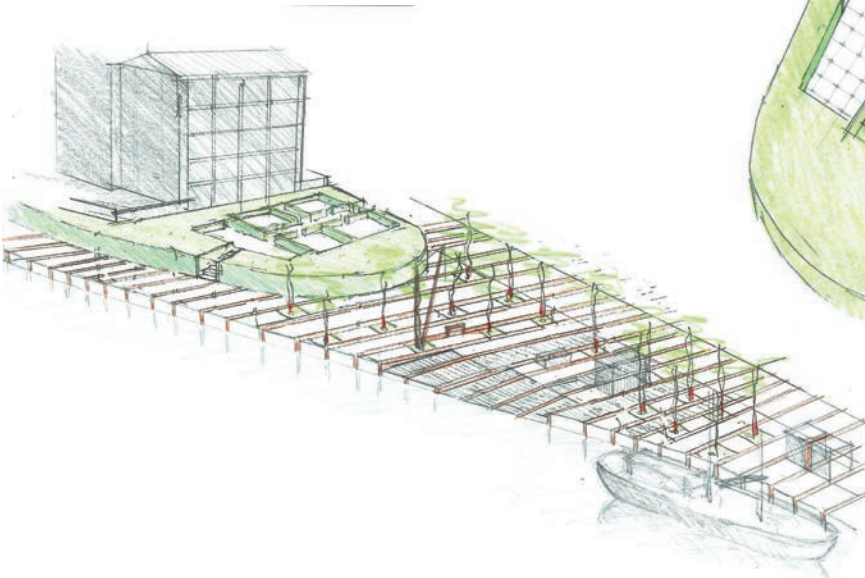
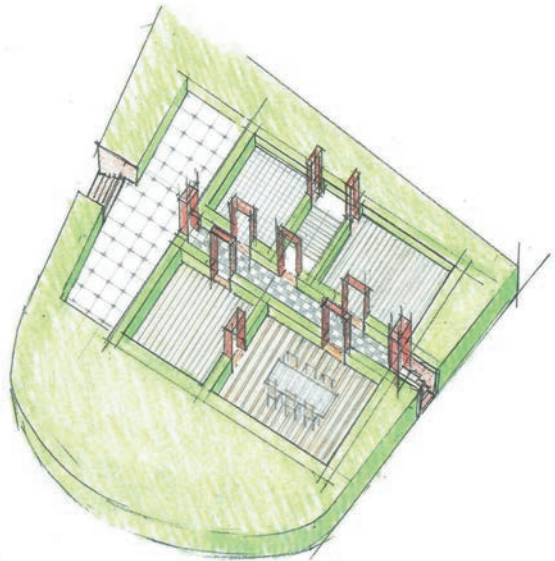
² Een kapoen is een gecasteerde haan.

Tekening 1: Perspectief, zicht op de begane grond van huis Ruytenburch, van rosmalen van gessel e.p.

Tekening 2: Schets herinrichting voormalige evenemententerrein, van rosmalen van gessel e.p.

Tekening 3: Perspectief huis Ruytenburch uitgespaard in de groene massa, van rosmalen van gessel e.p.

Boekbespreking

'De donkere jaren van Vlaardingen 3' door Hjalmar Teunissen en Jan Anderson. Uitgebracht met steun van de Stichting Jan Anderson en Rita Boon. Vormgeving en druk: Stout Grafische Dienstverlening Vlaardingen, 2019.

Op 6 juni 2019 was het 75 jaar geleden dat de geallieerden op de stranden van Normandië landden en dat hiermee de bevrijding van Europa van de Duitsers werd begonnen. Op deze belangrijke dag presenteerden Jan Anderson en Hjalmar Teunissen het derde deel van 'De donkere jaren van Vlaardingen'. Deze boekpresentatie vond plaats in een volle Bethelkerk te Vlaardingen.

In dit boek gaat het om lokale geschiedschrijving. Het gaat namelijk om Vlaardingen tijdens de Tweede Wereldoorlog. En dit is geen zogenaamd 'restjes'-boek, om met Teunissen te spreken. Het boek bevat vele verhalen van Vlaardingers die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt. In veertien hoofdstukken wordt hiervan verteld. Rode draad van de inhoud is het maken van keuzes onder moeilijke omstandigheden.

Zo wordt in het boek stilgestaan bij Gelijn Werner en 'Het Vrije Woord / Ick Waeck', de illegale krant die op een Vlaardingse zolder werd geschreven, bij de ervaringen van Hanna Schouten – van Rijn, van Maarten de Wilt via zijn dochter Marla, van de vaders van Klaas Burger en Sergey Fedorin, van Henny van IJperen. Kortom veel Vlaardingers die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt doen in dit boek hun verhaal.

Erika Verloop, Harm Jan Luth-Mulders en Joke van Leeuwen-Zuidgeest van het Stadsarchief Vlaardingen worden vermeld. Zij staan garant voor accuraat speurwerk.

Ook Klaas Bloem van Stout Grafische Dienstverlening wordt bedankt. Het gebruikte lettertype maakt dat het

boek makkelijk leesbaar is. Elk hoofdstuk en de bijschriften bij de foto's zijn opvallend gekleurd in donker rood, de kleur van bloed. Op de voorzijde van de omslag staat een foto van een aantal bevrijders in een jeep waarop een Amerikaanse vlag en bloemen liggen. Het is een feestelijk geheel. Achter de jeep zijn de Engelse, Amerikaanse en Nederlandse vlaggen goed te zien. De foto is prachtig digitaal ingekleurd door Sander Nagel die direct vanaf het begin aan het ontstaan van dit boek heeft meegewerkt.

Het boek heeft dezelfde afmeting als deel 1 en 2 (A4), is gebonden, telt 240 pagina's plus de schutbladen en omslag en is rijkelijk geïllustreerd. Het is te koop voor € 29,95 bij de boekhandelaren in Vlaardingen, het Streekmuseum Jan Anderson en Museum Vlaardingen.

(Gera van der Weijden)

Ledenactiviteiten

Voor het lezingenseizoen 2019-2020 kunnen we u het volgende programma presenteren, zelfs deze keer met een lezing in september. De lezingen op alle avonden beginnen om 20.00 uur

Op **24 september 2019** vertelt Lodewijk Dros, journalist van o.a. dagblad Trouw, over Pieter Kikkert, een vergeten beroemdheid uit Vlaardingen. Pieter Kikkert (1775-1855) woonde lang in Vlaardingen en was een beroemd kunstenaar. Dros vertelt over deze vergeten beroemdheid, leest voor uit zijn manuscripten en toont prachtige schilderijen en etsen. De locatie is Bibliotheek Vlaardingen, Waalstraat 100, 3131 CS Vlaardingen.

Op **22 oktober 2019** zijn we te gast bij Jan Anderson in het Streekmuseum, Kethelweg 50, 3135 GM Vlaardingen. Jan zal dan vertellen over 1000 jaar Vlaardingen en tegelijkertijd iets over de nieuwe tentoonstelling naar aanleiding van de herdenking van de slag bij Vlaardingen in 2018. Maar ook over nieuwe dingen die op stapel staan.

Op **26 november 2019** vertelt Jan v.d. Voort over het gegeven dat het 100 jaar geleden is dat de Eerste Wereldoorlog was afgelopen, maar nog veel schade veroorzaakte aan de Vlaardingse vissersvloot.

De locatie is nog niet bekend. Wij zullen dit tijdig publiceren op onze website www.hvv-vlaardingen.nl. Maar we kunnen u ook per email informeren. Stuur dan een email naar info@hvv-vlaardingen met melding "info over locatie lezing November". U krijgt dan tijdig de benodigde informatie. Geen internet of email? Dan kunt u vanaf een week voor de lezing bellen naar 06-53587342 (Ernst Lohmann).

Op **21 januari 2020** vertelt Bas van Rosmalen van Waterweg Wonen over Sociale Woningbouw in het nieuwe gebouw van Waterweg Wonen aan de Van Hogendorp-kwartier op de hoek van de Rotterdamseweg op nr. 1011

Op **25 februari 2020** hopen we dat Siebe Idzinga beschikbaar voor de lezing over de winter van 1963. Door technische problemen is deze lezing in januari van dit jaar niet doorgegaan, maar we gaan het nogmaals proberen. De locatie is wederom het Zonnehuis, Dillenburgsingel 5, 3136 EA Vlaardingen. De lezing begint om 20.00 maar net als dit jaar is er voor de bewoners een diapresentatie die om 19.00 begint. Deze is ook toegankelijk voor leden van de HVV.

De Algemene Ledenvergadering staat gepland op **31 maart 2020**, waarbij we na de pauze een fotopresentatie geven. We doen een Rondje Vlaardingen waarbij we oude foto's combineren met recentere foto's. De locatie is nog niet bekend.

21 april: als laatste avond van het seizoen 2019-2020 hebben we Jurrien Moree gevraagd voor de archeologische geschiedenis van onze regio in het ontwerp van het Educatief Archeologisch Erf in de Broekpolder. De locatie is Bibliotheek Vlaardingen, Waalstraat 100, 3131 CS Vlaardingen

Helaas kunnen we dit jaar geen excursie organiseren. Echter, op **14 september 2019** herhaalt de Fluisterboot Andante wel, net als in mei, de verdwenen molentocht. Ook deze keer in samenwerking met Natsec en de Historische Vereniging Vlaardingen. Voor aanmeldingen en meer info over tijden, opstaptelek, prijzen e.d. zie de website van de Andante: Vlaardingse Fluisterboot – SRVV Vlaardingen.

2020 is ook het jaar van 75 jaar bevrijding. Ook de HVV zal hier aandacht aan besteden, mogelijk later in het jaar. Meer informatie volgt in het volgende Tijd-Schrift.

Namens de Commissie Ledenactiviteiten:
Ernst Lohmann, coördinator.

Historische Vereniging Vlaardingen

internet: www.hvv-vlaardingen.nl

e-mail: info@hvv-vlaardingen.nl

Het alfabet van een Vlaardingse jeugd en de rijpere Vlaardingse jeugd

Bij de Walburg Pers in Zutphen verscheen een rijk geïllustreerd boek "Oh ja! Het alfabet van onze jeugd". Het is geschreven door de in Vlaardingen opgegroeide Rob Krabben. Hij is een zoon van Henk Krabben die jarenlang voor de PvdA lid was van de gemeenteraad toen die gemeenteraad nog geen veertien partijen telde. Hij zette zich zo in voor het milieu, dat een stadgenoot wel eens de veronderstelling heeft uitgesproken dat de Krabbeplas naar Henk Krabben zou zijn genoemd.

Rob groeide op in Vlaardingen en zijn alfabet over de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw, is zeer de moeite waard voor ieder die geïnteresseerd is in de veranderingen die de laatste vijftig tot zestig jaar plaatsvonden. Zeker Vlaardingers zullen veel herkennen.

Een bakker met een bakfiets, bussietrap, de BLO aan de Zomerstraat, de Puch, gasmunten, de huishoudschool, Boer & van der Houwen, een zeepkistrace op de Voorstraat, 'Zorg in de zomer voor de winter', lessie buut, de ambachtsschool, de melkboer van Hollandia, de Sunlight-fabriek, Vlaardingse welpen en verkenners, een foto van Muns, een schoolfoto gemaakt door Foto Ronde, het Snoepje van de week.

Een fraai boek over de tijd dat een televisietoestel bijzonder was en een telefoon in een hokje op straat stond. Wie een keer terug wil naar de tijd van 'op zaterdag in de teil' en de 'Melkbrigade', doet er goed aan dit boek van onze oud-stadgenoot in een boekwinkel te kopen.

Bent U geïnteresseerd in die tijd, maar ook in andere tijden en wilt U ieder jaar een boek met vooral Vlaardingse geschiedenis, vier Tijd-Schriften en de mogelijkheid lezingen en excursies bij te wonen? Het lidmaatschap van de Historische Vereniging kost weinig meer dan het boek van Rob Krabben en betekent dat U een keer of vijf per jaar wordt geconfronteerd met het alfabet van de rijpere Vlaardingse jeugd.

Website www.hvv-vlaardingen.nl, e-mailadres info@hvv-vlaardingen.nl.